

Turistička valorizacija kulturne baštine kroz operativni program Konkurentnost i kohezija

Karabin, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:587010>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

MAGDALENA KARABIN

Turistička valorizacija kulturne baštine kroz operativni program
Konkurentnost i kohezija: primjer projekta Crna kraljica

Tourism valorization of cultural heritage through the operational
programme „Competitiveness and cohesion“: example of the
Crna kraljica project

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

Turistička valorizacija kulturne baštine kroz operativni program
Konkurentnost i kohezija: primjer projekta Crna kraljica

Tourism valorization of cultural heritage through the operational
programme „Competitiveness and cohesion“: example of the
Crna kraljica project

Diplomski rad

Kolegij: **Menadžment EU projekata**

Student: **Magdalena Karabin**

Mentor: Izv. prof. dr. sc. **Jelena Đurkin Badurina**

Matični broj: **4039/23**

Opatija, rujan 2024.

IZJAVA STUDENTA - AUTORA

O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/DOKTORSKOG RADA

Magdalena Karabin

4039/23,

(ime i prezime studenta)

(Matični broj studenta)

Izjavljujem da kao student - autor Diplomskog rada dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja **otvorenog** pristupa završnim / diplomskim / doktorskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog Diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije **CC BY** Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

Opatija, 1.7.2024.

Student - autor:

(potpis)

SAŽETAK

Diplomski rad bavi se analizom kako EU fondovi, konkretno operativni program Konkurentnost i kohezija, mogu biti iskorišteni za unapređenje turizma kroz valorizaciju kulturne baštine. Kroz projekt "Crna kraljica" istražuju se načini na koje se kulturna baština može integrirati u turističku ponudu, povećavajući tako turističku atraktivnost i ekonomski razvoj lokalnih zajednica. Rad započinje pregledom teorijskih okvira kulturne baštine i njenog značaja za turizam. Nadalje, analizira se operativni program Konkurentnost i kohezija te kako se sredstva iz ovog programa mogu koristiti za projekte valorizacije kulturne baštine. Fokus istraživanja je na projektu "Crna kraljica", koji je financiran iz ovog programa, s naglaskom na proces planiranja, implementacije i očekivane rezultate projekta. Kroz analizu primjera projekta "Crna kraljica", rad prikazuje kako se sredstva iz EU fondova mogu učinkovito koristiti za revitalizaciju kulturnih objekata i njihovu transformaciju u turističke atrakcije. Također se razmatraju izazovi i prepreke s kojima se susreću nositelji projekata te se predlažu preporuke za poboljšanje budućih inicijativa. Zaključak rada ističe važnost strateškog pristupa u korištenju EU fondova za razvoj turizma te značaj suradnje između različitih dionika u procesu valorizacije kulturne baštine. Projekt "Crna kraljica" služi kao uspješan primjer kako kulturna baština može postati ključni element u turističkoj ponudi, doprinositi održivom razvoju i jačanju konkurentnosti turističkih destinacija.

Ključne riječi: *kulturna baština; EU fondovi; EU projekti; Crna kraljica; turizam*

SADRŽAJ

Uvod	1
1 Pojmovno određivanje kulturne baštine	3
1.1 Kulturna baština i njezina važnost	3
1.2 Turistička valorizacija kulturne baštine.....	6
2 Operativni program Konkurentnost i kohezija	8
2.1 Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.	9
2.1.1 Prioritetne osi.....	10
2.1.2 Izvješće o provedbi programa.....	13
2.2 Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027.	16
3 Projekt Crna kraljica	18
3.1 Turistička i kulturna ponuda Krapine kao podloga projekta Crna kraljica	18
3.2 Ideja i definiranje ciljeva projekta	24
3.3 Očekivani rezultati i aktivnosti	26
3.4 Dosadašnji tijek projekta	28
3.5 Financiranje i podrška iz OPKK	33
3.6 Identificirani izazovi tijekom implementacije.....	35
4 Metodologija i rezultati empirijskog istraživanja	36
4.1 Osnovne informacije o ispitanicima.....	36
4.2 Odnos stanovnika prema Europska unija i fondovima EU	38
4.3 Stavovi o projektu Crna kraljica.....	41
4.4 Utjecaj projekta i sudjelovanje građana	44
Zaključak	47
Bibliografija.....	48
Popis ilustracija	51

Uvod

Kulturna baština i turizam dva su usko povezana i vrlo kompleksna pojma. Kulturna baština značajno pridonosi atraktivnosti određene turističke destinacije, često postajući ključni razlog za izbor destinacije od strane turista. S druge strane, turizam je neophodan za kulturnu baštinu zbog svoje uloge u promociji turističkih destinacija, izgradnji identiteta preko dobara materijalne i nematerijalne kulturne baštine te kao izvor sredstava za njihovo očuvanje. Turistička valorizacija kulturne baštine postala je ključan element održivog razvoja mnogih destinacija. U tom kontekstu, operativni program "Konkurentnost i kohezija" Europske unije pruža značajnu podršku u ostvarivanju projekata usmjerenih na očuvanje i promicanje kulturne baštine. Ovaj program, s ciljem smanjenja regionalnih razlika i poticanja uravnoteženog razvoja, omogućava financiranje brojnih inicijativa koje kulturna dobra pretvaraju u atraktivne turističke proizvode. Primjer jednog takvog projekta je "Crna kraljica", koji se provodi s ciljem revitalizacije kulturne baštine i njenog uključivanja u turističku ponudu. Ideja ovog diplomskog rada je istražiti kako ovakvi projekti mogu doprinijeti održivom razvoju turističkih destinacija, očuvanju kulturne baštine i jačanju identiteta lokalne zajednice dok je cilj razumjeti kako financijska potpora iz europskih fondova može doprinijeti očuvanju, promociji i integraciji kulturne baštine u turističku ponudu, te kako to utječe na lokalni gospodarski razvoj i identitet zajednice. Kroz analizu ovog specifičnog projekta, razmotrit će se ključni faktori uspjeha, izazovi u provedbi te dugoročni učinci na lokalnu zajednicu i širu regiju.

Prilikom pisanja diplomskog rada koristile su se razne znanstveno-istraživačke metode. Metoda analize bitna je za analiziranje cjelokupne literature dok se za povezivanje podataka u misaone cjeline služilo metodom sinteze. Metodom apstrakcije odvojeni su nebitni elementi te su istaknuti oni bitni. Deskriptivnom statističkom metodom uređeni su odnosno grupirani podaci te tablično i grafički prikazani. Za pisanje rada koristila se metoda prikupljanja primarnih podataka – anketa. Anketiranjem se proveo postupak prikupljanja podataka putem pismenog odgovaranja ispitanika na prezentirana pitanja u pismenoj formi. Dobiveni podaci anketiranja mogu biti objektivne i subjektivne prirode. Objektivni podaci se odnose na postojeće činjenice kao što je spol ispitanika, radni status i dr., dok su subjektivni podaci oni koji se odnose na osobne stavove, mišljenja i uvjerenja.

Prilikom prikupljanja podataka za analizu rada korišteni su sekundarni izvori. Prikupljena literatura odnosi se najviše na područje kulture i turizma, ali i na internet članke i brošure koji opisuju projekt Crna kraljica.

Rad se sastoji od uvoda i četiri povezanih poglavlja. Prvo poglavlje odnosi se na pojmovno određivanje kulturne baštine odnosno dijeli se na kulturnu baštinu i njezinu važnost te turističku valorizaciju iste. Operativni program Konkurentnost i kohezija pojasnit će se u drugom poglavlju analizirajući period od 2014. – 2021. u prvom te period od 2021. – 2027. u drugom potpoglavlju. Sama tematika ovog rada, Crna kraljica, analizirat će se u trećem poglavlju u kojem će se spomenuti ideja i ciljevi projekta, očekivani rezultati i tijek projekta, financiranje iz navedenog operativnog programa, ali i izazovi tijekom implementacije. Zadnje poglavlje odnosi se na metodologiju i rezultate empirijskog istraživanja u kojem će se analizirati stavovi anketiranih stanovnika grada Krapine o projektu Crna kraljica, ali i Europskoj uniji te fondovima.

1 Pojmovno određivanje kulturne baštine

Kulturna baština je dragocjeno naslijeđe koje trebamo očuvati i vrednovati. Sve do početka 1990-ih, kulturna baština promatrana je kao statična vrijednost, tek krajem dvadesetog stoljeća počinju se pojavljivati istraživanja koja kulturna dobra tretiraju u dinamičnom odnosu s turizmom, potaknuta nastojanjima UNESCO-a 1990-ih da se baština usmjeri prema turističkoj valorizaciji. Dobro isplanirana turistička valorizacija ne samo da pomaže očuvanju kulturne baštine, već i uključivanju u gospodarski razvoj zajednice, potičući gospodarski rast. Njena važnost nije samo u čuvanju prošlosti, već i u oblikovanju sadašnjosti i budućnosti.¹

1.1 Kulturna baština i njezina važnost

Kulturna baština neizbježan je faktor razvoja i unaprjeđenja kulturnog turizma. Turizam sve više utječe na kulturnu baštinu, ali i obrnuto, pa tako upravo kulturna baština postaje važan motiv za turistička putovanja. Kod samog odabira određene turističke destinacije, uz brojne druge posebnosti prirodnih atrakcija, najveću ulogu ima upravo kulturna baština. Kako bi nastao kulturno-turistički proizvod, prije svega je potrebno stvoriti kulturne atrakcije. Kulturne atrakcije predstavljaju kulturne resurse koji svojim atributima privlače turiste i predstavljaju osnovu razvoja turizma nekog područja, a kulturno-turistički proizvod je skup materijalnih i nematerijalnih vrijednosti kao i doživljaja posjetitelja što je rezultat osmišljene prezentacije i valorizacije kulturnih resursa turističke destinacije.² Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, bogatstvo je čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Vrijednosti same kulturne baštine prepoznajemo kao starosne, povijesne, kulturne, umjetničke i autentične. Materijalna kulturna baština odnosi se na fizičke objekte i artefakte koji imaju povijesnu, umjetničku ili znanstvenu vrijednost pa tako imamo arhitektonske spomenike, umjetnička djela, arheološka nalazišta, rukotvorine i zanate. Arhitektonski spomenici uključuju crkve, dvorce, mostove i drugi građevinske objekte koji imaju značajnu povijesnu ili umjetničku vrijednost, npr. Egipatske piramide, Kineski zid i Dubrovnik kao grad-spomenik. Umjetnička djela poput Mona Lise u Louvreu predstavljaju kulturna dostignuća u određenom

¹ Slunjski, R. (2017). Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine. *Podravina*, 16 (31), 163-172., preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/190710> (01.05.2024.)

² Jelinčić. D. A.; *Abeceda kulturnog turizma*, 2008., Meandarmedia, Zagreb

povijesnom periodu. Uz slikarstvo imamo i druge umjetničke forme poput Michelangelovih skulptura u Firenci. Arheološka nalazišta su mjesta koja sadrže ostatke drevnih civilizacija, poput Pompeja u Italiji ili najznačajnije nalazište fosilnoga čovjeka u Hrvatskoj – Hušnjakovo.³

Slika 1. Obitelj krapinskog pračovjeka

Izvor: Svjetskiputnik.hr, preuzeto sa: https://www.svjetskiputnik.hr/krapina-muzej-pracovjeka-crna-kraljica-i-ilirci/#google_vignette (10.05.2024.)

Ovakva nalazišta pružaju dragocjene informacije o životu, običajima i tehnologijama starih naroda dok nam rukotvorene i zanati predstavljaju predmete iz svakodnevnog života, oruđe, oružje, namještaj i druge artefakte koji odražavaju kulturne tradicije i tehnološke vještine određenog vremena i prostora. Nematerijalna kulturna baština odnosi se na nevidljive aspekte kulture koji se prenose kroz usmenu predaju, običaje i tradicije, a uključuje jezik i dijalekte odnosno narječja koja se koriste u svakodnevnoj komunikaciji, književnosti i usmenoj predaji. Tradicionalne pjesme, instrumentalna glazba, plesovi i folklorne izvedbe koje se prenose s generacije na generaciju poput tanga u Argentini i klape u Hrvatskoj. Tradicionalne običaje vezane uz religiju, praznike, ceremonije i druge društvene događaje. To uključuje običaje poput slavljenja Božića, Uskrsa, vjenčanja, pogreba i ostalih važnih životnih događaja. Nematerijalna baština uključuje i znanje te tradicionalne vještine poput poljoprivrede i ribarstva, proizvodnju vina, tkanja, izradu keramike i slično.⁴

Kulturna baština pomaže zajednicama da očuvaju svoj identitet i razumiju svoju povijest. Spomenici, muzeji, arhivi i knjižnice čuvaju dragocjene informacije o načinu života, vjerovanjima i običajima prošlih generacija, omogućujući nam da shvatimo uopće tko smo i odakle dolazimo. Naravno, očuvanje kulturne baštine igra važnu ulogu i u održivom razvoju.

³ Ministarstvo kulture i medija, preuzeto sa: [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srcdnjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srcdnjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)) (10.05.2024.)

⁴ Magic-croatia.hr, preuzeto sa: <https://magic-croatia.hr/popis-materijalne-i-nematerijalne-bastine-pod-unesco-om-u-hrvatskoj/> (10.05.2024.)

Održivost uključuje očuvanje resursa za buduće generacije, a kulturna baština, kao neobnovljiv resurs, zahtijeva pažljivo planiranje i upravljanje. Održivi turizam koji poštuje i čuva kulturnu baštinu može pridonijeti ekološkoj ravnoteži i dugoročnom prosperitetu zajednice. Kulturna baština pruža i bogat izvor znanja za istraživače, povjesničare, antropologe i druge znanstvenike dok edukacija o kulturnoj baštini pomaže mladim generacijama da razviju osjećaj poštovanja prema svojoj i tuđoj kulturi, te potiče kritičko razmišljanje i razumijevanje različitih društvenih i povijesnih konteksta. Zajednički kulturni simboli i događaji (festivali, proslave i drugi običaji) povezuju ljude, jačajući osjećaj zajedništva i solidarnosti. Također, kulturna baština inspirira umjetnike, dizajnere, arhitekta i druge kreativce. Tradicionalni motivi, tehnike i priče često se reinterpetiraju i prilagođavaju suvremenom kontekstu, stvarajući nove oblike umjetničkog izražavanja. Na taj način, kulturna baština postaje dinamičan izvor inovacija i kreativnosti. Sam kulturni turizam važan je aspekt ekonomskog razvoja mnogih zemalja. Turisti diljem svijeta posjećuju mjesta bogata kulturnom baštinom, što pridonosi lokalnoj ekonomiji kroz prihode od ulaznica, smještaja, ugostiteljstva i suvenira. Investicije u obnovu i očuvanje kulturne baštine također stvaraju radna mjesta i potiču lokalno gospodarstvo. Slijedom navedenog možemo reći da je kulturna baština važna za očuvanje identiteta i povijest, edukacije, društvenu koheziju, ekonomski i održivi razvoj te kreativnost i inovacije. Za očuvanje kulturne baštine potrebna je suradnju između država, lokalnih zajednica, stručnjaka i međunarodnih organizacija poput UNESCO-a. Kroz pravnu zaštitu odnosno donošenjem zakona i propisa kulturna baština se štiti od uništavanja, pljačke i nelegalne trgovine. Uz to, važno je raditi na obnovi i očuvanju kulturnih spomenika i artefakata kako bi se spriječilo njihovo propadanje te uvesti više obrazovnih programa i kampanja koje informiraju javnost o važnosti kulturne baštine i potiču sudjelovanje u njenom očuvanju.⁵

⁵ Marasović, T.; *Kulturna baština*, 2001., Veleučilište, Split

1.2 Turistička valorizacija kulturne baštine

Kultura i turizam dva su sektora čija je suradnja preduvjet za nastanak kvalitetnog kulturno-turističkog proizvoda koji može privući turiste u određenu destinaciju. Ponuda kulturne baštine uzrokuje pozitivne utjecaje turizma na kulturnu baštinu, ali i kulturne baštine na turizam, te umanjuje negativne efekte turizma kako na receptivno, tako i na emitivno stanovništvo. Na lokalitetima baštine turistički promet mora se kontrolirati kako bi se spriječila njezina degradacija te negativni učinci koje ponekad donosi uključivanje baštine u turizam. Valorizacija kulturne baštine mora biti u okvirima održivog razvoja jer je kulturna baština osjetljiva na neprimjerene zahvate i procese i svaka stvorena neravnoteža bit će nauštrb njezine atraktivnosti.⁶ Stoga, turistička valorizacija kulturne baštine odnosi se na proces prepoznavanja, razvoja i promocije kulturnih dobara kako bi se privukli posjetitelji i stvorili ekonomski benefiti za lokalnu zajednicu. Taj proces uključuje različite strategije i aktivnosti koje osiguravaju očuvanje kulturne baštine dok istovremeno pružaju bogato i edukativno iskustvo za turiste. Prvi korak u valorizaciji kulturne baštine je identificiranje i dokumentiranje svih kulturnih dobara u određenoj regiji. To uključuje spomenike, muzeje, tradicionalne običaje, festivale, zanate i druge oblike kulturnog izražavanja. A kako bi kulturna dobra bila zaštićena od propadanja i štetnih utjecaja važna je suradnja sa stručnjacima za restauraciju i konzervaciju. U drugom koraku važno je razvijati turističku infrastrukturu koja uključuje izgradnju i održavanje prometnica, smještajnih kapaciteta, ugostiteljskih objekata i drugih sadržaja koji će olakšati dolazak i sam boravak turista. Pod razvojem turističke infrastrukture smatra se i otvaranje interpretacijskih centara i muzeja koji omogućuju turistima da saznaju više o kulturnoj baštini regije kroz izložbe, multimedijalne prezentacije i razne edukativne radionice. Kao u svemu, tako i kod kulturne baštine, važno je raditi na edukaciji i promociji. Promocija kulturne baštine putem marketinških kampanja na nacionalnoj i međunarodnoj razini povećava vidljivost destinacije. U današnje vrijeme izuzetno je važno korištenje društvenih mreža i web stranica, ali i korištenje tradicionalnih alata odnosno održavanje turističkih sajмова, izrada brošura i drugih promotivnih materijala. Četvrti korak uključuje tematske ture povijesnim lokalitetima, radionice tradicionalnih zanata ili degustaciju lokalne gastronomije uz naravno licencirane vodiče. Uz turističke ture važna je i organizacija kulturnih događaja i festivala koji privlače posjetitelje i omogućuje im doživljaj autentične kulture regije.

⁶ Gredičak, T.; *Kulturna baština u funkciji turizma*, 2008., Acta Turistica Nova, 196- 218

Zadnji korak, odnosno održivi pristup turističkoj valorizaciji kulturne baštine osigurava da turizam ne narušava kulturna dobra i okoliš. To uključuje regulaciju broja posjetitelja, korištenje obnovljivih izvora energije i poticanje ekološki prihvatljivih praksi. Kao najvažnije, istaknula bi upravo uključenost lokalne zajednice u inicijative i suradnju s turističkim zajednicama i drugim organizacijama kao ključ za uspjeh ovog procesa.⁷ Upravljanje kulturnom baštinom ovisi o značenju kulturnog dobra, zakonodavstvu, ljudskim resursima, ali i političkoj volji. Kulturna dobra nemaju jednaku vrijednost pa je i pristup dobrima drugačiji, ali su zato jednako važna za lokalnu turističku i kulturnu politiku. Kao što kulturna dobra nemaju jednaku vrijednost tako nisu ni jednako prihvaćena od strane turista ili lokalnog stanovništva. Događa se da ono što određena generacija smatra kulturnom baštinom druga generacija odbaci. Razlog tome može biti nedovoljno poznavanje povijesti, nemogućnost poistovjećivanja s objektom do namjernog odbacivanja određenog povijesnog razdoblja ovisno o društveno-političkim okolnostima.⁸ Važno je da lokalno stanovništvo participira u upravljanju kulturnom baštinom jer njegov pozitivan odnos prema baštini osigurava i pozitivan odnos prema turistima. Ako se ono identificira s baštinom, tada se formira povoljno turističko okruženje u kojem upravo stanovništvo ima ulogu posrednika u turizmu.⁹ Pretjerana upotreba u turističke svrhe odnosno komercijalizacija predstavlja opasnost za valorizaciju kulturne baštine. Iako svi mi kao turisti tražimo autentična mjesta i iskustva, baština se ponekad uljepša odnosno ukrašava kako bi se svidjela turistima, a time gubi autentičnost i vrijednost. Upravo zato, kulturna baština mora biti autentično predstavljena za što su potrebni profesionalci, ali i lokalno stanovništvo.

⁷ Slunjski, R. (2017). Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine. *Podravina*, 16 (31), 163-172., preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/190710> (01.05.2024.)

⁸ Jelinčić, D.A.; *Kultura u izlogu*, 2010.

⁹ Jelinčić, D.A.; *Turizam vs. identitet globalizacija i tradicija*, 2006., Zagreb, 161-183.

2 Operativni program Konkurentnost i kohezija

Europski fondovi su financijski instrumenti za provedbu pojedine javne politike Europske unije u zemljama članicama dok su javne politike država članica i država kandidatkinja temelj za određivanje ciljeva čije ostvarenje će se poticati financiranjem kroz europske fondove. Kao država kandidatkinja Hrvatska je koristila sredstva strukturnih instrumenata iz financijske perspektive 2007.-2013., Instrumenta pretprijetne pomoći (IPA) i programa Unije, a ulaskom u punopravno članstvo postala je korisnica sredstava iz europskih fondova.¹⁰ Kako bi koristila fondove, Hrvatska je trebala izraditi strateški okvir koji je ključan jer se novac usmjerava na postizanje ciljeva identificiranih unutar određenog strateškog okvira. Takav okvir je niz javnih politika (strategija, uredbi, zakona, podzakona i dr.) koji sadržavaju ciljeve i smjernice za razvoj Europske unije i određene države članice, ali i prioritete koji će se financirati. Strateški okvir Hrvatske za korištenje europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova određen je Sporazumom o partnerstvu, operativnim programima, Zajedničkim nacionalnim pravilima i Zakonom o uspostavi institucionalnog okvira za korištenje ESI fondovima te uredbama koje propisuju nadležnost pojedinih tijela za svaki ESI instrument. Sporazumom o partnerstvu utvrđuje se nacionalna strategija za korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova te opisuje na koji način će Hrvatska pristupiti ispunjavanju zajedničkih ciljeva strategije Europa 2020 uz pomoć sredstava iz proračuna Europske unije dok su operativni programi dokumenti u kojima se detaljnije opisuju i razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje europskih strukturnih i investicijskih fondova. Hrvatska je donijela četiri takva programa, a aktivnosti unutar svakog operativnog programa financiraju se iz odgovarajućeg fonda: Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo.¹¹

Jedna od najznačajnijih javnih politika Europske unije je upravo Kohezijska politika, a osnovna svrha joj je smanjiti značajne gospodarske, socijalne i teritorijalne razlike koje postoje između regija Europske unije, ali i jačati globalnu konkurentnost europskog gospodarstva. Kohezijska politika Europske unije financira se iz Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda koji su poznati pod nazivom strukturni fondovi, a ostalih pet fondova ima zajednički naziv Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi). Operativni programi

¹⁰ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/programi-unije/> (01.04.2024.)

¹¹ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (01.04.2024.)

su plansko-programski dokumenti koji detaljnije opisuju i razrađuju mjere i aktivnosti za učinkovitu provedbu i korištenje ESI fondova, a Operativni program *Konkurentnost i kohezija* temeljni je programski dokument kojim se provodi kohezijska politika Europske unije.¹²

2.1 Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.

Ključni strateški okvir Europske unije za razdoblje 2014.-2020. čine Kohezijska politika, Strategija Europa 2020 i pojedine sektorske javne politike. Za navedeno razdoblje, Hrvatska je pripremila dva operativna programa za provedbu Kohezijske politike Europske unije: Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ za korištenje Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda te Operativni program „Učinkoviti ljudski potencijali“ za korištenje Europskog socijalnog fonda.¹³

Slika 2. Logotip – OP Konkurentnost i kohezija

Izvor: Vizualni identitet (Logotip i Knjiga standarda) – OP Konkurentnost i kohezija, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/vazni-dokumenti-operativni-program-konkurentnost-i-kohezija/> (01.04.2024.)

Operativni program *Konkurentnost i kohezija 2014. – 2020.* doprinosi cilju *Ulaganje za rast i radna mjesta* kroz poticanje ulaganja u infrastrukturne investicije za područje prometa, energetike, zaštite okoliša, ICT-a i pružanje potpore razvoju poduzetništva i istraživačkih djelatnosti. U sklopu operativnog programa Hrvatskoj je na raspolaganju 4,700 milijardi eura iz Europskog fonda za regionalni razvoj i 2,131 milijardi eura iz Kohezijskog fonda. Zatim 132,557 milijuna eura dodijeljenih iz Europskog fonda za regionalni razvoj u okviru inicijative REACT-EU (program za otklanjanje socijalne i gospodarske štete prouzročene pandemijom bolesti COVID-19), a kada se tome pridoda nacionalni doprinos u iznosu od 1,192

¹² Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2023/01/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-HR.pdf> (01.04.2024.)

¹³ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (01.04.2024.)

milijarde eura njegova ukupna vrijednost raste na 8,156 milijardi eura.¹⁴ Za korištenje sredstava fondova Europske unije usvojeni su financijski instrumenti koji dolaze u obliku kreditnih linija, garancijskih shema i fondova rizičnog kapitala. Ovi instrumenti su povratna sredstava dostupna iz ESI fondova namijenjenih hrvatskom tržištu te su jedan od najučinkovitijih načina korištenja financijskih resursa radi ostvarivanja razvojnih ciljeva. Primatelji mogu dobiti kredite po kamatama koje su daleko niže od uobičajenih kredita komercijalnih banaka uz vrlo povoljne garancije, dok mlada i inovativna poduzeća mogu dobiti prijeko potrebna ulaganja u vlasnički kapital. Za financijsko razdoblje od 2014. godine do 2020. godine provodi se deset financijskih instrumenata koje provode Hrvatska banka za obnovu i razvitak, Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije i Europski investicijski fond.¹⁵

2.1.1 Prioritetne osi

Prioritetne osi temelje se na analizi snaga i slabosti područja obuhvaćenog Operativnim programom. Prioriteti se referiraju na ključne karakteristike područja programa te su usmjereni na rješavanje velikog broja razvojnih izazova s kojima se Hrvatska suočava. Prioritetne osi i specifični ciljevi odgovaraju mjerodavnim tematskim ciljevima i investicijskim prioritetima, a one se također mogu uskladiti u podupiranju komplementarnih intervencija.¹⁶

Navedeni Operativni program ima ukupno 12 prioritetnih osi koje sadrže specifične ciljeve, a u tablici u nastavku prikazana je ukupna alokacija za svaku prioritetnu os.

¹⁴ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/op-konkurentnost-i-kohezija/> (01.04.2024.)

¹⁵ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/financijski-instrumenti/> (01.04.2024.)

¹⁶ Ex ante evaluacija programskih dokumenata za razdoblje 2014. - 2020., preuzeto sa: https://web.archive.org/web/20220124172320/http://arhiva.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Izvje%C5%A1%C4%87a%20i%20evaluacije/Ex-ante%20evaluacija%20izvje%C5%A1%C4%87e%20OPKK_2014-2020..pdf (01.04.2024.)

Tablica 1. Alokacija sredstava po prioritetnim osima

Prioritetna os	Alokacija (EUR)
Jačanje gospodarstva primjenom istraživanja i inovacija	689.353.884
Korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije	226.367.742
Poslovna konkurentnost	1.293.791.680
Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije	530.059.584
Klimatske promjene i upravljanje rizicima	209.131.628
Zaštita okoliša i održivost resursa	1.566.578.221
Povezanost i mobilnost	1.280.375.841
Socijalno uključivanje i zdravlje	396.769.249
Obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje	304.914.791
Tehnička pomoć	236.112.612
Jačanje oporavka od krize u kontekstu pandemije COVID-19 i priprema za zeleni, digitalni i otporni oporavak gospodarstva	132.557.340
Sanacija šteta od potresa	97.800.000
Ukupno	6.963.812.572

Izvor: Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2023/01/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-HR.pdf> (01.04.2024.)

Jačanje gospodarstva primjenom istraživanja i inovacija dijeli se na dva investicijska prioriteta. Prvi se odnosi na poboljšanje infrastrukture i kapaciteta za istraživanje i inovacije dok se drugi odnosi na promicanje poslovnih ulaganja u inovacijama i istraživanjima te razvoj veza i sinergije između poduzeća, IR centara i visokog obrazovanja. *Korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije* odnosi se na proširenje dostupnosti širokopojasnog pristupa i izgradnju mreža velikih brzina te podršku u usvajanju novih tehnologija i mreža za digitalno gospodarstvo te jačanje aplikacija informacijskih i komunikacijskih tehnologija, npr. e-zdravlje, e-vlada i dr. Promicanje poduzetništva i poticanje stvaranja novih poduzeća, podupiranje kapaciteta MSP-ova za rast na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom tržištu te angažiranost u inovacijskim procesima dio je treće prioritetne osi pod nazivom *Poslovna konkurentnost*. Četvrta prioritetna os odnosi se na *promicanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije* u poduzećima, podupiranje pametnog upravljanja energijom te razvoj i provedbu pametnih sustava distribucije. Slične prioritete ima i peta os koja se odnosi na *klimatske promjene i upravljanje rizicima* tj. osiguranje otpornosti na katastrofe i razvoj sustava za upravljanje katastrofama. Najviše investicijskih prioriteta (pet) imaju šesta i sedma prioritetna os koje se odnose na zaštitu okoliša i održivost resursa te

povezanost i mobilnost. *Zaštita okoliša i održivost resursa* za prioritete ima promicanje i razvoj prirodne i kulturne baštine, ulaganje u sektor otpada i vodni sektor kako bi se ispunili zahtjevi pravne stečevine Unije, aktivnosti kojima se poboljšava urbani okoliš, revitalizacija gradova, obnova i dekontaminacija nekadašnjeg industrijskog zemljišta smanjenje zagađenja zraka i promicanje mjera za smanjenje buke te zaštitu i obnovu biološke raznolikosti i tla, promicanje ekousluga, uključujući NATURA 2000 i „zelenu“ infrastrukturu. Podupiranje multimodalnog jedinstvenog europskog prometnog prostora ulaganjem u TEN-T, razvoj i unapređenje prometnih sustava prihvatljivih za okoliš, prometni sustavi s niskim emisijama CO₂ radi promicanja održive regionalne i lokalne mobilnosti prioriteta su sedme osi odnosno *povezanosti i mobilnosti*. *Socijalno uključivanje i zdravlje* odnosi se na prioritete poput ulaganja u zdravstvenu i socijalnu infrastrukturu te pružanje podrške fizičkoj, gospodarskoj i socijalnoj obnovi ugroženih zajednica u urbanim i ruralnim područjima. *Obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje* za investicijski prioritet ima ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje kroz razvoj infrastrukture za obrazovanje i osposobljavanje koji se dijeli na tri specifična cilja: razvoj digitalno zrelih škola, modernizacija, unapređenje i povećanje infrastrukture smještaja u visokom obrazovanju uključujući završetak studija za studente u nepovoljnom položaju te povećanje relevantnosti strukovnog obrazovanja.

Za desetu prioritetnu os *Tehnička pomoć* nema investicijskih prioriteta već su razrađena tri specifična cilja koja se odnose na osiguranje odgovarajućih i učinkovitih ljudskih resursa za provedbu operativnih programa, podršku učinkovitoj provedbi, praćenju i evaluaciji programa te podršku informiranju javnosti i podizanju kapaciteta potencijalnih korisnika za pripremu projekata i njihovu provedbu. Poboljšani razvoj i rast malih i srednjih poduzetnika pogođenih gospodarskom krizom u kontekstu *pandemije COVID-19* u cilju prelaska na zeleno i digitalno gospodarstvo specifični je cilj jedanaeste prioritetne osi dok se zadnja os odnosi na *sanaciju štete od potresa* koji je pogodio Zagreb 2020. godine i uzrokovao značajne štete te se kroz specifični cilj ove osi podrazumijeva izgradnja novih ili zamjenskih te rekonstrukcija postojećih stambenih jedinica u državnom vlasništvu.¹⁷

¹⁷ Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2023/01/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-HR.pdf> (01.04.2024.)

2.1.2 Izvješće o provedbi programa

Prvo Godišnje izvješće govori da su 2014. godine aktivnosti bile usmjerene na samo programiranje Operativnog programa, a uspješno je rezultiralo odobrenjem programa u prosincu iste godine. Nakon usvajanja Operativnog programa, iduće godine glavne aktivnosti odnosile su se na pripremu programskih dodataka, pripremu i usvajanje kriterija i pripadajućih metodologija odabira te pripremu natječajne dokumentacije i pokretanje prvih postupaka dodjele bespovratnih sredstava. Tijekom 2015. godine pokrenuto je 13 postupaka dodjele, a na temelju pokrenutih postupaka dodjele sklopljeno je 28 ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava. Dva ugovora bila su u prioritetnoj osi 3, 11 u prioritetnoj osi 4 te 15 ugovora u prioritetnoj osi 10. Ukupna vrijednost navedenih sklopljenih ugovora iznosi 115,59 milijuna eura, što čini 1,43% ukupno dodijeljenih sredstava te 97,37 milijuna eura čine bespovratna sredstva.¹⁸ Sljedeće, 2016. godine, pokrenuto je 28 postupaka dodjele i potpisana su 232 ugovora. Najveći napredak je postignut u prioritetnoj osi 3 i 8 u okviru kojih je pokrenuto po 7 postupaka dodjele te u prioritetnoj osi 6 na razini kojeg je pokrenuto njih 6.

Pokrenuti su i prvi postupci dodjele u okviru prioritetnoj osi 2 i 7. U pogledu ugovaranja, najznačajniji napredak bilježi se u prioritetnoj osi 9 na razini kojeg je potpisano 10 ugovora poboljšanja infrastrukture studentskog smještaja, prioritetnoj osi 3 i prioritetnoj osi 6 gdje su potpisani prvi ugovori za obnovu kulturne baštine, a ugovoreni su i prvi projekti poboljšanja sustava za gospodarenje otpadom i vodno-komunalne infrastrukture.¹⁹

Tijekom 2017. godine potpisano je 2.529 ugovora vrijednosti 2.184 milijuna eura bespovratnih sredstava. Najviše ugovora potpisano je u prioritetnoj osi 3 na razini koje je potpisano 1.531 ugovora i to najvećim dijelom unutar E-impulsa te prioritetnoj osi 4 u okviru koje je potpisano 745 ugovora koji se većinom odnose na energetska obnova višestambenih zgrada.

Ugovoreno je šest velikih projekata vrijednosti 898 milijuna eura bespovratnih sredstava, od čega četiri u okviru prioritetne osi 7 te dva unutar prioritetne osi 6.²⁰

¹⁸ Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2014. i 2015. godinu, preuzeto sa: https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/GIP_2015_SFC-FINAL_hr.pdf (01.04.2024.)

¹⁹ Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2016. godinu, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/SA%C5%BDEK-ZA-GRA%C4%90ANE.pdf> (01.04.2024.)

²⁰ Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2017. godinu, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2019/02/Godi%C5%A1nje-izvje%C5%A1%C4%87e-o-provedbi-OPKK-2017.-1.pdf> (01.04.2024.)

Nešto manje ugovora potpisano je 2018. godine, točnije potpisan je 1.501 ugovor u vrijednosti 1.678,03 milijuna eura bespovratnih sredstava.

Do kraja godine odnosno u roku za ostvarenje okvira uspješnosti, u slučaju prioriternih osi 3, 4, 7 i 9 ostvarene su vrijednosti ključnih etapa za pokazatelje uključene u okvir uspješnosti koje osiguravaju dodjelu pričuve za ostvarenje postignuća planirane u okviru ovih prioriternih osi.²¹ U petom godišnjem izvješću vidi se da je 2019. godine pokrenuto 75 postupaka dodjele u vrijednosti 2,34 mlrd eura bespovratnih sredstava te je potpisano 1.817 ugovora u vrijednosti 1,94 mlrd eura bespovratnih sredstava.²² Zadnje godine operativnog programa pokrenuto je 48 postupaka dodjele u vrijednosti 1,07 mlrd eura bespovratnih sredstava. Tijekom 2020. godine potpisano je 1.743 ugovora u vrijednosti 2,26 mlrd eura bespovratnih sredstava. Od početka same provedbe programa pa do kraja 2020. godine pokrenuto je 319 postupaka dodjele ukupne vrijednosti 9,16 mlrd eura bespovratnih sredstava što čini 134% ukupne alokacije.

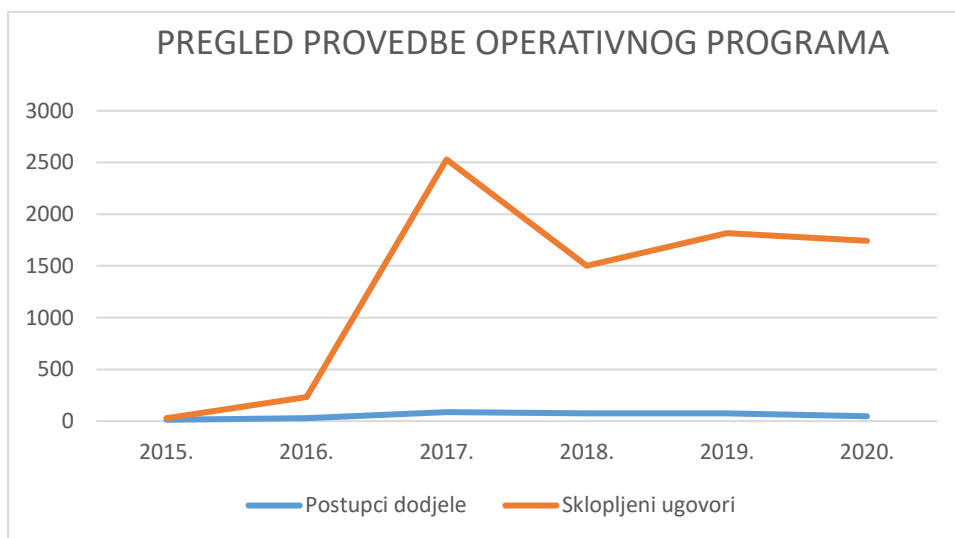
Od ukupnog broja pokrenutih postupaka dodjele 162 su izravne, 66 su ograničeni postupci, 70 otvoreni postupci te se 21 postupak odnosi na velike projekte. Također, zbog pandemije koronavirusa te s ciljem ublažavanja negativnog utjecaja na gospodarski sektor te nabave medicinske i zaštitne opreme za zdravstvene djelatnike i intervencijske timove, u rujnu 2020. godine odobrena je izmjena programa kojom su se financijska sredstva preusmjerila iz prioriternih osi 2 „Korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije“, prioriternih osi 4 „Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije“, prioriternih osi 5 i 7 „Povezanost i mobilnost“ na prioriternih osi 3 i 8 „Socijalno uključivanje i zdravlje”.²³

²¹ Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2018. godinu, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2020/12/GIP-2018-SFC.pdf> (01.04.2024.)

²² Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2019. godinu, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2021/05/Godisnje-izvjesce-o-provedbi-za-2019.-godinu.pdf> (01.04.2024.)

²³ Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2020. godinu, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/01/Godisnje-izvjesce-o-provedbi-Operativnog-programa-Konkurentnost-i-kohezija-za-2020.-godinu.pdf> (01.04.2024.)

Grafikon 1. Pregled provedbe operativnog programa

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima navedenima u tekstu ispred

U prikazanom grafikonu jasnije vidimo tijek provedbe Operativnog programa u razdoblju 2014. – 2020. godine. Postupci provedbe rasli su 2017. godine nakon čega se bilježi pad do samog kraja programa čemu je znatno doprinijela pandemija koronavirusa. Što se tiče sklopljenih ugovora, značajan rast je također bio 2017. godine (2529 ugovora) nakon čega je broj pao za čak 1028 ugovora. Za razliku od postupaka dodjele, 2019. godine bilježi se rast sklopljenih ugovora za čak njih 316. Na broj ugovora pandemija nije značajno utjecala s obzirom da je pad u odnosu na prethodnu godinu bio za samo 74 ugovora.

2.2 Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027.

Program Konkurentnost i kohezija 2021.-2027. postavlja ciljeve i prioritete za učinkovito korištenje Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda, a glavni cilj podržanih intervencija je ojačati gospodarstvo, poduprijeti digitalnu i zelenu tranziciju, digitalizirati javnu upravu, poboljšati povezanost i mobilnost u cijeloj Republici Hrvatskoj i ojačati kvalitetu života stanovništva. Program se provodio u okviru Kohezijske politike kroz cilj ulaganja u radna mjesta i rast te se temeljio na Nacionalnoj razvojnoj strategiji RH do 2030., najvišem aktu strateškog planiranja koji određuje trenutno stanje, razvojne potencijale, viziju, smjernice razvoja, strateške ciljeve i scenarije razvoja.²⁴ Kao i za prethodno razdoblje operativnog programa, u nastavku je prikazana alokacija sredstava prema prioritetnim osima kojih sada ima svega šest što je duplo manje u odnosu na prethodno financijsko razdoblje.

Tablica 2. Raspodjela sredstava prema prioritetima

Prioritet	Alokacija (eura)
1. Jačanje gospodarstva ulaganjem u istraživanje i inovacije, podupiranjem poslovne konkurentnosti, digitalizacije i razvojem vještina za pametnu specijalizaciju	1.197.631.697
2. Jačanje digitalne povezivosti	51.750.000
3. Promicanje energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije, prilagodbe na klimatske promjene, sprječavanje rizika, zaštita okoliša i održivosti resursa	2.081.528.342
4. Razvoj održive intermodalne Urbane mobilnosti, kao dio prijelaza na niskouglično gospodarstvo	213.371.257
5. Razvoj održive, pametne i sigurne mobilnosti	1.010.318.392
6. Jačanje zdravstvenog sustava, promicanje socijalnog uključivanja, obrazovanja i cjeloživotnog učenja	648.432.406
Ukupno	5.203.032.094

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/program-konkurentnost-i-kohezija-2021-2027/> (01.04.2024.)

²⁴ Program Konkurentnost i kohezija 2021.-2027. (odobreni dokument), preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/11/PKK-2021-2027.pdf> (01.04.2024.)

Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027. ima četiri cilja prema kojima su raspodijeljeni prioriteti iz prethodne tablice: pametnija, zelenija, povezanija i uključiva Europa.

Pametniju Europu tako čini jačanje gospodarstva i jačanje digitalne povezivosti, a Zelenija Europa podrazumijeva promicanje energetske učinkovitosti, klimatske promjene, razvoj održive intermodalne Urbane mobilnosti. Razvoj održive, pametne i sigurne mobilnosti spada u Povezaniju, a jačanje zdravstvenog sustava, promicanje socijalnog uključivanja, obrazovanja i cjeloživotnog učenja u Uključivu Europu.²⁵ S ciljem olakšavanja postupanja korisnicima uz istovremeno zadržavanje prakse pružanja cjelovite informacije o financijskoj potpori Europske unije, Europska komisija je u ovoj financijskoj perspektivi pojednostavnila pravila vezna uz obvezne elemente vidljivosti. Elementi vidljivosti koje su sva upravljačka tijela, korisnici i partneri u provedbi aktivnosti sufinanciranih sredstvima iz Europskih fondova obvezni koristiti na materijalima namijenjenima za komunikaciju i informiranje o konkretnom projektu su amblem Europske unije i izjava koja glasi „Financira Europska unija” ili „Sufinancira Europska unija“.

Slika 3. Amblem Europske unije

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/komunikacija-informiranje-i-vidljivost-eu-projekata-u-razdoblju-2021-2027/> (01.04.2024.)

Amblem je najvažniji vizualni brend koji se upotrebljava za prepoznavanje podrijetla i osiguravanje vidljivosti financiranja Europske unije, a u kontekstu pripreme materijala za komunikaciju i vidljivost važno je napomenuti da upravljačka tijela odnosno korisnici moraju na zahtjev navedene materijale dati na raspolaganje institucijama, tijelima, uredima ili agencijama Europske unije pri čemu se Uniji dodjeljuje besplatna, neisključiva i neopoziva dozvola za upotrebu tih materijala.²⁶

²⁵ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/program-konkurentnost-i-kohezija-2021-2027/> (01.04.2024.)

²⁶ Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/komunikacija-informiranje-i-vidljivost-eu-projekata-u-razdoblju-2021-2027/> (01.04.2024.)

3 Projekt Crna kraljica

Crna kraljica najznačajniji je projekt Grada Krapine u području kulturne baštine i razvoja turizma s obzirom da u gradu nisu razvijeni atraktivni turistički sadržaji koji bi zadovoljili potrebe turista, ali i sve dobne skupine kako turista tako i stanovnika grada. Upravo zato, kako bi se doprinijelo održivom razvoju turizma i cjelokupnom društveno-gospodarskom razvoju Krapine i okolnih mjesta, grad će ovim projektom unaprijediti upravljanje nepokretnim kulturnim dobrima „Stari grad Krapina“ i „Park skulptura Forma Prima“.

3.1 Turistička i kulturna ponuda Krapine kao podloga projekta Crna kraljica

Stari grad Krapina, glasovita utvrda smještena je na strmoj uzvisini planine Strahinjčice ispod koje teče rijeka Krapinica. Kulturni je biser Hrvatskog zagorja nepresušan je izvor narodnih priča i legendi, a njezin povijesni značaj stavlja ju na početno mjesto svakog obilaska grada. Tako o jednom od najstarijih srednjovjekovnih utvrđenih gradova Hrvatske kruže brojne legende duboko utisnute u sjećanje naroda. Ljudevit Gaj, znameniti hrvatski preporoditelj, naravno rodom iz Krapine, zapisao je da je Krapina kolijevka svih Slavena. Slavenska braća Čeh, Leh i Meh u Krapini su podigla tri utvrde na tri brijega, Stari grad (Krapina), Novi grad (Psar) i Šabac. Za njihovo doba Krapinom su vladali okrutni Rimljani, a kako bi oslobodili narod njihova jarma, braća su ih odlučila protjerati te su sagradili viseći kožnati most između Krapine i Psara preko kojeg su se krišom sastajali. Najstariji vlasnici ove utvrde bili su hrvatsko-ugarski kraljevi Arpadovići u kojoj je boravio znameniti kralj Bela IV., jedan od najvećih vladara iz dinastije te poznat po proglašenju zagrebačkog Gradeca slobodnim kraljevskim gradom. Takvu je povlasticu dobila i Krapina 1347. godine, a slobodnom ju je proglasio kralj Ljudevit I. Anžuvina, tadašnji gospodar krapinske utvrde. No, kako bi došli do legende po kojoj je projekt Crna kraljica dobio ime osvrnut ću se prvo na ne tako daleku povijest. Posljednji vlasnici ove krapinske utvrde bili su članovi obitelji Lichtenberg i Ottenfels, a preostalu sačuvanu zgradu Palas barun Franjo Ottenfels 1919. godine prodaje tada općini Krapina. Naravno, prije njih mijenjali su se vlasnici, a među istaknutijima bio je Ivan (Ivaniš) Korvin, nezakoniti sin kralja Matije Korvina, koji je preminuo u Krapini. Njegova udovica Beatrica Frankopan, preudala se za kneza Jurja Brandenburškog koji zbog rasipništva

prodaje Krapinu kojom su gospodarili Imbrekovići, zatim Keglevići i potom Draškovići. Hrvatski sabor pet je puta zasjedao u Krapini upravo u doba bana Ivana Draškovića, a raspravljalo se o obrani države. Nažalost, u Krapini se puno umiralo pa je ovdje svoje posljednje dane doživio i hrvatski ban Toma Erdödy, slavodobitnik protiv Turaka u bitci kod Siska 1593. godine.²⁷ Vrativši se u nešto dalju povijest, nakon smrti Ljudevita I. Anžuvince dolazimo do vladara Žigmunda Luksemburškog, hrvatsko-ugarskog kralja. Za njega se na Starom gradu u Krapini, 15. studenog 1405. godine, vjenčala Barbara Celjska. Kćer moćnog i uglednog vladara Hermana II Celjskog. Bila je žena izuzetne ljepote, duhovita, puna energije, diplomatkinja, spretna vladarica. Uvijek je hodala zaogrnutu isključivo crninom, a društvo joj je pravio crni gavran koji je na njezinu zapovijed kandžama nasrnuo na svakoga tko bi joj se zamjerio. U svom, doduše spletkarskom, političkom djelovanju pokazivala veliku oštroumnost i političko umijeće. S obzirom na to da se voljela odijevati u crno do danas je ostala zapamćena pod imenom Crna kraljica – zlosretna gospodarice Krapine, Cesargrada i Medvedgrada.²⁸ Ova utvrda građena je na različitim visinama brijega (gornja i donja utvrda). Na najvišem dijelu nalazi se najstariji dio s ulaznom kulom i zidinama, a ispod te jezgre su izgrađeni rezidencijalni objekti (palas), gospodarske zgrade i dvorska kapela Svetog Trojstva. Kao takva, pružala je sigurnost i lagodan život hrvatskim velikašima kao i Barbari Celjskoj odnosno Crnoj kraljici koja je bila inspiracija za naziv projekta Grada Krapine.

Slika 4. Stari grad Krapina

Izvor: Turistička zajednica Krapinsko-zagorske županije, preuzeto sa: <https://visitzagorje.hr/kultura/stari-grad-krapina/> (15.04.2024.)

²⁷ Turistička zajednica Varaždinske županije, preuzeto sa: <https://turizam-vzz.hr/ponuda/100dvoraca/832-stari-grad-krapina> (15.04.2024.)

²⁸ Barbara Celjska. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. preuzeto sa: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/barbara-celjska> (15.04.2024.)

Danas je zgrada Palasa obnovljena i revitalizirana te zaštićena kao kulturno dobro. Radovi na zgradi trajali su od 2014. do 2015. godine, a obuhvaćena je statička sanacija temelja i zidova zgrade Palasa, rekonstrukcija krovišta, rekonstrukcija i sanacija pročelja te sanacija padine i stijene na kojoj se lokalitet nalazi.²⁹ A kao što se vidi na slici, zgrada Palasa smještena je u mirnoći prirode i dostupna laganom šetnjom kroz gradsko središte oblikovano šarmantnim uličicama.

Problem Krapine kao destinacije je prekratko zadržavanje posjetitelja koji su došli vidjeti destinaciju te nemogućnost privlačenja turista u tranzitu prema moru. U blizini se nalazi granični prijelaz Macelj, jedan od najfrekventnijih u Hrvatskoj preko kojeg dolaze turisti iz srednje i sjeverne Europe, no turisti se uglavnom ne zaustavljaju u Krapini jer destinacija nema atraktivne turističke sadržaje za sve dobne skupine.

Tablica 3. Kulturno-povijesne znamenitosti Krapine

<i>Kulturno-povijesna znamenitost</i>	<i>Kratki opis</i>
Muzej krapinskih neandertalaca	Izgrađen u blizini svjetski poznatog nalazišta krapinskih neandertalaca, uz Hušnjakovo brdo.
Župna crkva sv. Nikole	Župna crkva prvi se puta spominje u listini zagrebačkog biskupa Augustina Kažotića od 6. srpnja 1311. godine, a Krapinska župa najstarija je od svih župa zagorskog arhiđakona.
Crkva sv. Katarine i Franjevački samostan	Crkva i samostan zauzimaju vidno mjesto u urbanom prostoru Krapine, a unatrag nekoliko godina u crkvi se održavaju koncerti poznatih pjevača i glazbenika što predstavlja novi doživljaj u ponudi kulturnih sadržaja ove sredine.
Crkva Majke Božje Jeruzalemske na Trškom vrhu	Najpoznatija krapinska crkva građena od 1750.-1761. godine. Predstavlja jednu od najljepših baroknih crkava u ovom dijelu Hrvatske.
Muzej oldtimera Presečki	Muzej je ostvarenje nekadašnjeg sna njegova idejnog tvorca – Antuna Presečkog, strastvenog zaljubljenika u starodobna vozila.

²⁹ Turistička zajednica Varaždinske županije, preuzeto sa: <https://turizam-vzz.hr/ponuda/100dvoraca/832-stari-grad-krapina> (15.04.2024.)

Rodna kuća Ljudevita Gaja	Rodna kuća Ljudevita Gaja danas je memorijalni muzej koji sadrži eksponate vezane za samog Gaja i njegov privatni život.
Pučko otvoreno učilište Krapina	Ustanova za obrazovanje i kulturu osnovana 1961. godine s ciljem obavljanja djelatnosti odgoja i obrazovanja, javnog prikazivanja filmova i muzej, knjižnicu i čitaonicu.
Galerija grada Krapine	Galerija djeluje u okviru Pučkog otvorenog učilišta Krapina, a smještena je u kući odvjetničke obitelji Majcen sagrađene u drugoj polovici 19. stoljeća u neoklasicističkom stilu. Svečano je otvorena 1993. godine povodom obilježavanja 800-te obljetnice od prvog pisanog spominjanja Krapine. Do danas je u njoj održano više od 250 izložbi recentnih likovnih umjetnika.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima Turističke zajednice Krapina, preuzeto sa: <https://www.tzg-krapina.hr/o-krapini/kulturno-povijesne-znamenitosti/> (06.09.2024.)

Kao što vidimo u prethodnoj tablici trenutna ponuda grada su kulturno-povijesne znamenitosti od kojih je najposjećeniji Muzej krapinskih neandertalaca, jedan od najmodernijih muzejskih projekata u Hrvatskoj i ovom dijelu Europe.

Mnoštvo turista, ali i lokalnih stanovnika privlači Tjedan kajkavske kulture koji se održava svake godine u rujnu te je upravo taj tjedan najljepše doba godine u Zagorju s mnoštvom priredaba i samim Festivalom kajkavskih popevki koji veliča ono starinsko, zagorsko. Ova manifestacija, spaja glazbu, kulturu i tradiciju te donosi bogat program koji oživljava duh kajkavštine i nudi posjetiteljima nezaboravno iskustvo.

Broj turističkih dolazaka u sam Grad Krapinu kontinuirano raste, za primjer 2011. godine bilo je 1.876 dolazaka turista dok se 2018. godine broj dolazaka gotovo upeterostručio i iznosio je 9.673.

Tablica 4. Broj dolazaka i noćenja turista od 2019. do 2023. godine

Godina	Dolasci domaći turisti	Dolasci strani turisti	Dolasci turista ukupno	Noćenja domaći turisti	Noćenja strani turisti	Noćenja turista ukupno
2019.	3232	8143	11375	5798	11634	17432
2020.	2354	6709	9063	5381	9466	14847
2021.	3590	8603	12193	6098	10923	17021
2022.	3691	9524	13215	6236	12157	18393
2023.	4293	10784	15077	7131	15069	22200

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima Turističke zajednice grada Krapine

Tablica 4. pruža pregled dolazaka i noćenja domaćih i stranih turista od 2019. do 2023. godine, a iz podataka se mogu izvući neki zanimljivi trendovi. Broj dolazaka domaćih turista je najniži u 2020. godini (2.354), što se pripisuje pandemiji COVID-19 koja je snažno utjecala na turistički sektor. Nakon toga, broj domaćih dolazaka je rastao svake godine, s naglašenim porastom u 2023. godini (4.293), što pokazuje oporavak i potencijalni rast domaćeg turizma. Broj dolazaka stranih turista također je pao 2020. godine (6.709) zbog pandemije, ali se postupno povećavao svake naredne godine. U 2023. godini broj dolazaka stranih turista (10.784) nadmašio je sve prethodne godine u tablici, što ukazuje na snažan oporavak međunarodnog turizma. Ukupni dolasci turista prate sličan obrazac. Najveći pad bio je 2020. godine (9.063 dolazaka), no turizam se počeo oporavljati od 2021. godine pa sve do 2023. godine, kada su ukupni dolasci dosegli 15.077, što je najveći zabilježeni broj u tablici. Slično kao i dolasci, noćenja domaćih turista su pala 2020. godine (5.381) i potom polako rasla. Noćenja domaćih turista također su dosegla vrhunac u 2023. godini (7.131 noćenje). Strani turisti također su doživjeli pad u broju noćenja 2020. godine (9.466), ali nakon toga broj noćenja raste, s najvećim brojem zabilježenim 2023. godine (15.069). Kao i kod dolazaka, ukupna noćenja su imala pad u 2020. godini (14.847), no u 2023. godini dostignuta su 22.200 noćenja, što pokazuje snažan rast i povratak turizma na pretpandemijske razine i više.

Tablica 5. Statistika broj noćenja / broj kreveta za period 2012. -2024.

GODINA	Broj noćenja	Broj kreveta
2012.	4963	48
2013.	4796	66
2014.	5116	89
2015.	7406	116
2016.	9299	140
2017.	10601	171
2018.	13828	220
2019.	17432	234
2020.	14847	257
2021.	17021	287
2022.	18393	323
2023.	22180	344
2024. (do 5. rujna)	16784	379

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima Turističke zajednice grada Krapine

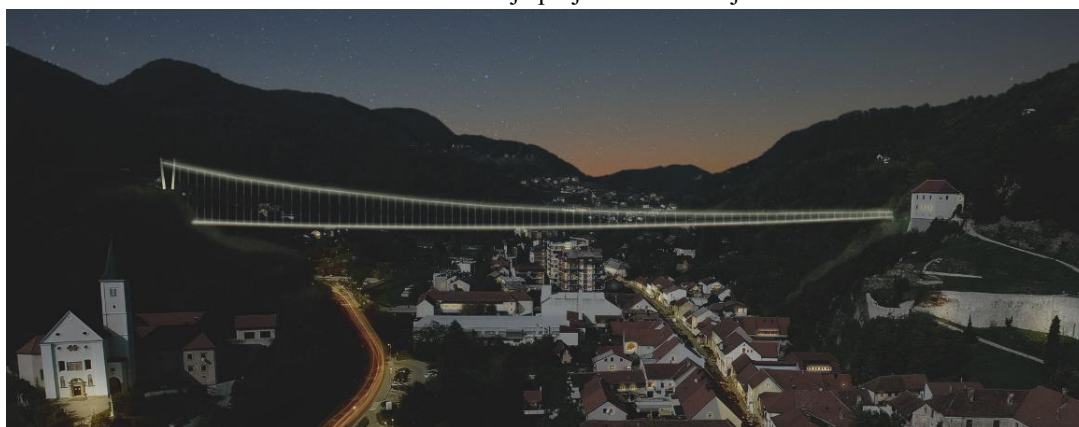
Tablica 5. prikazuje broj noćenja turista i broj dostupnih kreveta u razdoblju od 2012. do 2024. godine, s podacima za 2024. do 5. rujna. Broj noćenja je imao postupni porast od 2012. (4.963) do 2019. godine, kada je dostigao vrhunac od 17.432 noćenja. Godina 2020. bilježi pad na 14.847 noćenja, što je jasan odraz pandemije COVID-19 i njenih utjecaja na turističku industriju. Nakon pandemije, broj noćenja je opet počeo rasti, te u 2023. godini dostiže rekord od 22.180 noćenja. Do 5. rujna 2024. već je zabilježeno 16.784 noćenja, što sugerira da bi do kraja godine broj mogao premašiti broj iz 2023. godine, što pokazuje kontinuitet u rastu turističke aktivnosti. Broj kreveta je također bilježio stalni rast tijekom godina. U 2012. bilo je 48 kreveta, a taj broj se kontinuirano povećavao, dosegnuvši 344 kreveta 2023. godine. Do rujna 2024. godine je broj kreveta narastao na 379, što pokazuje širenje kapaciteta za prihvata

većeg broja turista. Ovaj rast u kapacitetu smještaja prati rast broja noćenja, što ukazuje na odgovor tržišta na veću potražnju turista.

3.2 Ideja i definiranje ciljeva projekta

Ideja je unaprijediti upravljanje nepokretnim kulturnim dobrima, a kroz Integrirani razvojni program obnoviti infrastrukturu na tim kulturnim dobrima i uvesti nove turističke sadržaje. Na kulturnom dobru „Stari grad Krapina“ u zgradu Palasa plan je uvesti svu infrastrukturu, urediti Muzej, otvoriti suvenirnicu, bistro i multimedijску dvoranu, urediti infrastrukturu okoliša i sagraditi plato za pozornicu te uvesti edukacijski sadržaj u spilji neposredno uz Palas. Na dobru „Park skulptura Forma Prima u šumi Josipovac“ planira se izvršiti krajobrazno uređenje, urediti pozornica za održavanje manifestacija, obilježiti i osvijetliti skulpture te postaviti info kiosk za posjetioce s informacijama o kulturnoj baštini turističke destinacije. Znatnom unaprjeđenju destinacije doprinijet će izgradnja pješačkog mosta između tih dvaju kulturnih dobara koji će zbog svojih karakteristika postati prvorazredna turistička atrakcija. Ideja je da svi navedeni sadržaji doprinesu rješavanju izazova turista koji u Krapinu dolaze u prolazu ili ciljano u posjet poznatom Muzeju krapinskog neandertalaca, no grad im trenutno ne nudi dodatne sadržaje koji bi zadovoljili njihove potrebe za punim doživljajem kulture i povijesti zagorskoga kraja. Novi turistički sadržaji pridonijeli bi i prepoznatljivosti Krapine kao potpune turističke destinacije koja nudi zaokruženu kulturnu, povijesnu, gastro i enološku turističku ponudu.³⁰

Slika 5. Nacrt ideje projekta Crna kraljica

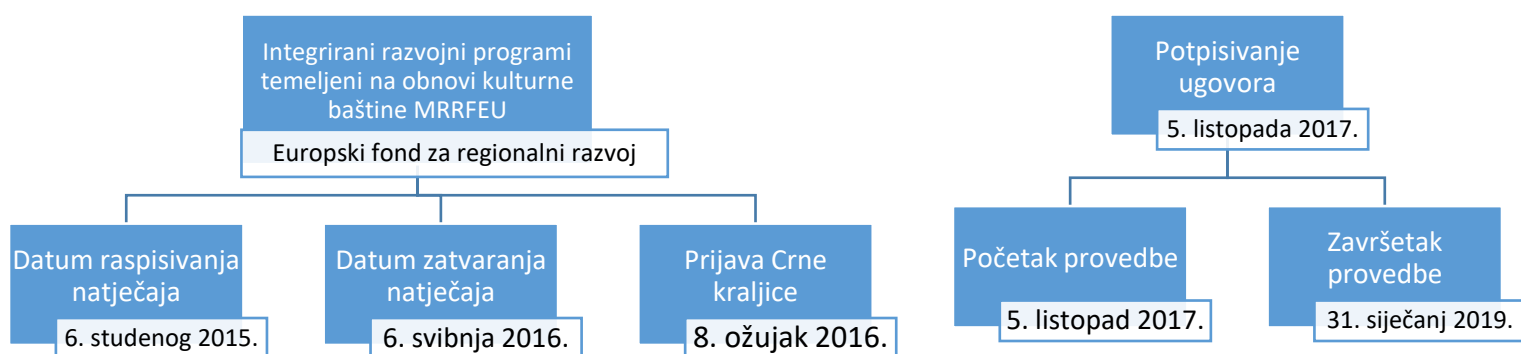

Izvor: Grad Krapina, Crna kraljica promo video, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/3595-crna-kraljica-video> (15.04.2024.)

³⁰ Grad Krapina, Projekt „Crna kraljica“, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/2964-projekt-crna-kraljica> (15.04.2024.)

Cilj projekta Crna kraljica je revitalizacija kulturnih znamenitosti baštine Stari grad i brdo Josipovac te Park skulptura Forma Prima u šumi Josipovac koje će povezati pješački most po uzoru na legendu Čeha, Leha i Meha koji su sagradili viseći kožnati most, čime se Krapina vraća svojim korijenima i oživljavanju legendi.

Grafikon 2. Vremenski tijek projekta

Izvor: Samostalna izrada autorice prema tekstu navedenom ispod grafikona

Kao što se vidi iz grafikona iznad, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije raspisalo je trajno otvoren poziv *Priprema i provedba Integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine* 6. studenog 2015. godine koji je bio otvoren do iskorištenja sredstava. Cilj poziva je doprinos održivom društveno-gospodarskom razvoju na lokalnoj/regionalnoj razini, a projekti su se sufinancirali iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u financijskom razdoblju 2014.–2020. temeljem Operativnog programa Konkurentnost i kohezija.³¹ Projekt Crna kraljica prijavljen je 8. ožujka 2016. godine uz projektne partnere Turističkom zajednicom grada Krapine i Arheološkim muzejom u Zagrebu. Projekt je prijavljen pod grupu aktivnosti A - Priprema Integriranog razvojnog programa temeljenog na obnovi kulturne baštine, a Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava potpisan je 5. listopada 2017. godine te je s tim danom započela provedba projekta. Iako je projekt trebao

³¹ Otvoreni poziv na dostavu projektnih prijedloga (bespovratna sredstva), preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/natjecaji/priprema-i-provedba-integriranih-razvojnih-programa-temeljenih-na-obnovi-kulturne-bastine/> (05.09.2024.)

završiti do kraja 2018. godine, Gradu je odobreno mjesec dana kašnjenja s provedbom projekta.³²

3.3 Očekivani rezultati i aktivnosti

Kako bi se u potpunosti iskoristio kulturno-turistički potencijal grada (osigurali atraktivni turistički sadržaji) i doprinijelo gospodarskom razvoju regije, Grad Krapina 2016. godine započinje s planiranjem i provedbom integriranog projekta koji će doprinijeti razvoju turizma, smanjenju nezaposlenosti i gospodarskom rastu.

Integrirani projekt uključuje revitalizaciju i uspostavu sadržaja:

- Revitalizaciju zgrade Palasa i valorizaciju kulturne materijalne i nematerijalne kulturne baštine
- Izgradnju pješačkog mosta koji će omogućiti pristup zgradi Palasa
- Uspostavu novog kulturno-turističkog identiteta grada Krapine
- Valorizaciju pećine i uređenje Parka skulptura Forma Prima u šumi Josipovac

Projekt će se provoditi u dvije faze kako bi se postigli planirani ciljevi:

1. faza - Izrada potrebna dokumentacija
2. faza – Provođenje radova

Prva faza odnosno izrada sve potrebne dokumentacije završena je 31. siječnja 2019. godine kao što je navedeno u prethodnom podpoglavlju. Do druge faze provođenja radova nažalost još nije došlo s obzirom da nije bilo prikladnog poziva na koji bi se isti prijavili, a sama investicija je prevelika da ju financijski pokrije Grad Krapina.

Svi navedeni sadržaji doprinijeti će rješavanju izazova turista koji u Krapinu dolaze u prolazu ili ciljano u posjet Muzeju krapinskog neandertalaca, no grad im ne nudi dodatne sadržaje koji bi zadovoljili njihove potrebe za punim doživljajem kulture i povijesti zagorskoga kraja. Novi turistički sadržaji pridonijet će prije svega prepoznatljivosti Krapine kao potpune turističke destinacije koja nudi zaokruženu kulturnu, povijesnu, gastro i enološku turističku ponudu. Cjelokupan doživljaj kao rezultat kvalitetnog i pažljivo promišljenog kulturnog proizvoda doprinijeti će zadovoljstvu posjetitelja te razvoju turističkog branda grada. Zbog kvalitete i

³² Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine“, prijavni obrazac B, od 8. ožujka 2016. godine (05.09.2024.)

raznolikosti kulturne ponude grad će posjećivati više gostiju, a njihov ostanak u Krapini će se produžiti u odnosu na trenutno stanje.

Razvoj turizma zahtjeva sustavno uključivanje poduzetnika i obrtnika u daljnji razvoj turističke ponude, razvoj ugostiteljske ponude i povećanje smještajnih kapaciteta, a njihovo izravno uključivanje doprinijeti će njihovom rastu i smanjenju nezaposlenosti u Krapini i šire. Razvoj turizma povećati će prihode lokalne samouprave koji će prihod iz kulture i turizma moći uložiti u daljnje investicije u turističku i kulturnu infrastrukturu. Povećani prihodi iz turizma, uređeno, otvoreno i suvremeno turističko središte doprinijeti će povećanju kvalitete života građana, te potencijalno konačno zaustaviti migracije stanovništva u „perspektivnije“ sredine. Provedba svih projektnih aktivnosti (uključujući i radove u fazi 2.) rezultirati će obnovom i rekonstrukcijom kulturnih znamenitosti baštine (Stari grad Krapina, Park Forma Prima), poboljšanje sustava upravljanja kulturnom baštinom izradom strategije upravljanja (Strategija upravljanja destinacijom i kulturnom baštinom s marketinškim planom), razvojem novih turističkih proizvoda povezanih s kulturnom baštinom (Crna kraljica, ugostiteljski sadržaj, suvenirnica, most kao turistički sadržaj, muzejski postav Palasa, pećina i sadržaj Parka Forma prima), te poboljšanjem usluga na kulturnoj baštini, što će pak rezultirati ključnim kulturnim i gospodarskim promjenama: povećanje broja posjetitelja kulturno-turističkim atrakcijama za 100% do 2 godine nakon završetka projekta (polazište 81.542 u 2015. godini), produžetak boravka turista za 1 dan, 2 godine po završetku projekta do 2 godine nakon završetka projekta (polazište 1,6 dana u 2015. godini), povećanje broja noćenja za 40% 2 godine po završetku projekta do 2 godine nakon završetka projekta (polazišna vrijednost 5.116 noćenja u 2014. godini), povećanje prihoda iz kulture i turizma muzejima i poduzetnicima za 250% do 2 godine nakon završetka projekta (polazišna vrijednost od ukupno 933.300,00 u 2015.) te smanjenje nezaposlenosti u području kulture i turizma za 8%, do 2 godine nakon završetka projekta. Održivosti projekta doprinijeti će intenzivna suradnja sa turističkim zajednicama i agencijama, promidžba destinacije uz korištenje naprednih tehnologija, uključivanje stanovnika, lokalnih poduzetnika i obrtnika u proces oblikovanja turističkih sadržaja te provedba marketinških aktivnosti sukladno Marketing i Branding planu razvoja destinacije.³³

³³ Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine“, prijavni obrazac B, od 8. ožujka 2016. godine (23.07.2024.)

3.4 Dosadašnji tijek projekta

U završnom izvješću napisanom krajem siječnja 2019. godine o provedbi projekta odnosno prvoj fazi projekta nabrojani su ostvareni specifični pokazatelji koje je korisnik odredio za projekt, a iste će prezentirani po elementima u tablici ispod.

Tablica 6. Ostvareni specifični pokazatelji prve faze projekta

Element	Planirani ishodi	Razdoblje	Ostvareno
Elementi 1 - Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra Stari grad Krapina - zgrada Palasa	<ul style="list-style-type: none"> - idejno arhitektonsko rješenje obnove unutrašnjosti s 3D vizualizacijom - glavni projekt obnove unutrašnjosti s projektima svih instalacija - elaborati zaštite na radu i zaštite od požara - hidrogeološko ispitivanje - projekt alternativnih sustava opskrbe energijom - projekt unutarnjeg uređenja i opremanja s prilagodbama za osobe s oštećenjem vida, uz pripadajuće troškovnike 	prosinac 2017. – prosinac 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi
Element 2 – Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra Park skulptura Forma Prima u šumi Josipovac	<ul style="list-style-type: none"> - geodetski snimak stvarnog stanja zone obuhvata - idejno arhitektonsko rješenje s 3D vizualizacijama - glavni projekt s projektima svih instalacija - projekt krajobraznog uređenja - izvedbeni projekt s prilagodbama osobama s invaliditetom - troškovnik građevinsko obrtničkih i instalaterskih radova te 	prosinac 2017. – studeni 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi uz idejni projekt s ishodenjem posebnih uvjeta gradnje koji nije bio planiran projektnim elementom
Element 3 – Izrada studije izvodljivosti s analizom troškova i koristi Integriranog programa	<ul style="list-style-type: none"> - studija izvodljivosti i CB analiza 	rujan 2018. – siječanj 2019.	Ostvareni su svi planirani ishodi

Element 4 – Izrada projektne prijave za provedbu Integriranog programa	<ul style="list-style-type: none"> - dokument s izrađenom prijavom za provedbu integriranog programa s popratnim obrascima 	rujan 2018. – siječanj 2019.	Ostvaren je planirani ishod koji će nakon projekta Gradu koristiti za prijavu na jedan od prikladnih natječaja za izvedbu obnove dvaju kulturnih dobara
Element 5 – Izrada dokumentacije za javnu nabavu	<ul style="list-style-type: none"> - izraditi potrebnu dokumentaciju za provođenje javne nabave 	studeni 2017. – prosinac 2018.	Izrađeni su svi potrebni kompleti dokumentacije te je javna nabava uspješno provedena
Element 6 – Izrada dokumentacije za uređenje Pećine – pojedinačno nepokretno kulturno dobro „Stari grad Krapina“	<ul style="list-style-type: none"> - geodetski 3D snimak pećine - idejno arhitektonsko rješenje pećine s 3D vizualizacijama - glavni projekt s projektima instalacija pećine - elaborati zaštite na radu i zaštite od požara pećine - projekt alternativnih sustava opskrbe energijom pećine - izvedbeni projekt pećine s troškovnikom 	prosinac 2018. – prosinac 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi uz arheološka istraživanja koja nisu bila planirana
Element 7 – Izrada dokumentacije za muzejski postav u zgradi Palasa i za postav u pećini	<ul style="list-style-type: none"> - idejni i izvedbeni projekt muzejskog postava i postava pećine s uključenim prilagodbama za osobe s oštećenjima sluha i vida 	prosinac 2017. – studeni 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi
Element 8 – Izrada dokumentacije za gradnju pješačkog mosta s prilazom	<ul style="list-style-type: none"> - geodetski snimak trase i geotehnički elaborat - urbanističko-arhitektonska studija pješačkog mosta - idejno rješenje mosta - 3D model, vizualizacija i 3D animacija - glavni projekt mosta s prilazom - izvedbeni projekt 	prosinac 2017. – prosinac 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi te je realizacijom ovog elementa ostvaren pokazatelj: broj kompleta dokumentacije za lokalne infrastrukture/pješački most

Element 9 – Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Stari grad Krapina“	<ul style="list-style-type: none"> - glavni projekt glavnog prilaza, platoa i pješačkih staza - projekt krajobraznog uređenja glavnog prilaza - troškovnici građevinsko-obrtničkih i instalaterskih radova - idejno arhitektonsko rješenje s 3D vizualizacijama 	prosinac 2017. – prosinac 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi
Element 10 – Izrada strateških dokumenata Integriranog programa	<ul style="list-style-type: none"> - strategija upravljanja destinacijom s uključenom marketing strategijom 	lipanj 2018. – prosinac 2018.	Ostvareni su svi planirani ishodi

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima iz Završnog izvješća o provedbi – obrazac, Dodatak 1.5. od 30. siječnja 2019. godine

Projekt uređenja okoliša neposredno uz zgradu Palasa izrađen je prije provedbe projekta Crna kraljica, što je isto navedeno u završnom izvješću uz promidžbu i vidljivost koja je vršena tijekom cijelog vremena provedbe.³⁴

Tablica 7. Daljnji tijek projekta „Crna kraljica“

Godina	Javni poziv	Projektni prijedlog	Planirani ishodi	Rezultat
2022.	Regionalna diversifikacija i specijalizacija hrvatskog turizma kroz ulaganja u razvoj turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti, Ministarstvo turizma i sporta	Priprema projektnog prijedloga cjelokupne obnove kulturnog dobra Arheološka zona Stari grad Krapina	<ul style="list-style-type: none"> - Rekonstrukcija zgrade Palasa - Uređenje glavne šetnice arheološke zone - Uređenje pećine - Uređenje šetnice - Izgradnja promatračnice arheološke zone 	Projektni prijedlog nalazi se na rezervnoj listi projekata

³⁴ Završno izvješće o provedbi – obrazac, Dodatak 1.5. od 30. siječnja 2019. godine

2023.	Obnova javne kulturne infrastrukture, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU	Priprema projektnog prijedloga Crna kraljica – rekonstrukcija palasa	- Rekonstrukcija zgrade palasa u okviru kulturnog dobra Arheološka zona Stari grad Krapina	Nisu objavljeni rezultati Poziva
-------	---	--	--	----------------------------------

Izvor: Samostalna izrada autorice prema podacima iz Izvješća nakon provedbe projekta, Dodatak 1.6., od 24. lipnja 2024.

Kao što vidimo u prethodnoj tablici, 2022. godine pripremao se projektni prijedlog koji se odnosi na dio cjelokupnog projekta Crna kraljica odnosno na cjelokupnu obnovu kulturnog dobra Arheološka zona Stari grad u Krapini u svrhu razvoja interpretacijskog centra. Poziv je raspisan od strane Ministarstva turizma i sporta 5. listopada 2022. godine, a odnosi se na Regionalnu diversifikaciju i specijalizaciju hrvatskog turizma kroz ulaganja u razvoj turističkih proizvoda visoke dodane vrijednosti. Projektni prijedlog sastoji se od nekoliko etapa - rekonstrukcije zgrade Palasa, uređenja glavne šetnice arheološke zone, uređenja pećine te uređenja šetnice i izgradnje promatračnice arheološke zone. Projektni prijedlog je tijekom 2022. godine usklađen s uvjetima raspisanog Poziva te je u veljači 2023. godine prijavljen na predmetni Poziv. Prema rezultatima predmetnog Poziva od 16. siječnja 2024. godine projektni prijedlog Grada Krapine nalazi se na rezervnoj listi projekata.

Osim navedenog, tijekom 2023. godine pripremala se prijava na Poziv na dostavu projektnih prijedloga “Obnova javne kulturne infrastrukture” objavljen 6. prosinca 2023. godine od Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije. Sukladno uvjetima Poziva, Grad Krapina je tijekom 2023. i početkom 2024. godine pripremio projektni prijedlog Crna kraljica – rekonstrukcija palasa koji se odnosi na dio cjelokupnog projekta Crna kraljica odnosno samo na rekonstrukciju zgrade palasa u okviru kulturnog dobra Arheološka zona Stari grad u Krapini. Projektni prijedlog je u navedenom razdoblju usklađen s uvjetima raspisanog Poziva te je u travnju 2024. godine prijavljen na predmetni Poziv.³⁵

Osim navedenog, nije bilo drugih adekvatnih poziva na koji bi Grad Krapina imao mogućnost prijave cjelokupnog projekta Crna kraljica.

³⁵ Izvješće nakon provedbe projekta, Dodatak 1.6., od 24. lipnja 2024.

3.5 Financiranje i podrška iz OPKK

U listopadu 2017. godine, potpisani su ugovori o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte financirane sredstvima iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u financijskom razdoblju 2014. – 2020. godine, a među potpisnicima ugovora je bio Grad Krapina koji je potpisao ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za Projekt „Crna kraljica“. Ukupan iznos projekta iznosio je 2.905.000,00 kuna, a dobivena sredstva Europske unije bila su u iznosu 2.469.250,00 kuna. Potpisani ugovor odnosio se na izradu projektne dokumentacije kako bi se provela revitalizacija kulturnih znamenitosti baštine.³⁶ Na Poziv za dostavu projektnih prijedloga „Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine“ prijavljen je projekt koji se odnosi se na aktivnosti izrade projektne dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Stari grad Krapina“, uređenje pećine u okviru pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Stari grad Krapina“, muzejskog postava zgrade Palasa i pećine, obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra Park skulptura Forma Prima u šumi Josipovac“, izgradnju pješačkog mosta s prilazom te strateških dokumenata razvoja turizma. Projekt se sufinancirao iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova u financijskom razdoblju 2014.–2020. temeljem Operativnog programa Konkurentnost i kohezija. Prijavljeni ukupni prihvatljivi troškovi iznosili su 2.796.155,61 kuna, a očekivana bespovratna sredstva sufinancirana od strane Europske unije iznose 2.296.674,48 kuna.³⁷ Na potpore za ulaganje u lokalne infrastrukture dano je 1.015.750,00 kuna i prema komponentama u tablici 4.

Tablica 8. Intenzitet potpore za ulaganje u lokalne infrastrukture prema komponentama

Naziv komponente	Intenzitet potpore
K9 Izrada dokumentacije za gradnju pješačkog mosta s prilazom	85 %
K11 Projekt uređenja okoliša neposredno uz zgradu Palasa	85 %
K12 Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Stari grad Krapina“ Z-4061 – Zgrada Palasa	85 %

Izvor: Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte koji se financiraju iz Fondova u financijskom razdoblju 2014.-2020., Crna kraljica

³⁶ Grad Krapina, Projekt „Crna kraljica“, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/2872-grad-krapina-potpisao-sa-ministarstvom-regionalnoga-razvoja-i-fondova-europske-unije-ugovor-o-dodjeli-bespovratnih-sredstava-za-projekt-crna-kraljica> (15.04.2024.)

³⁷ Grad Krapina, Projekt „Crna kraljica“, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/2964-projekt-crna-kraljica> (15.04.2024.)

Preostali iznos od 1.280.924,48 kuna išao je na investicijske potpore u kulturi i očuvanju kulturne baštine prema komponentama u tablici 5.

Tablica 9. Intenzitet potpore za investicijske potpore prema komponentama

Naziv komponente	Intenzitet potpore
K1 Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Stari grad Krapina“ Z-4061 – Zgrada Palasa	80 %
K2 Izrada dokumentacije za obnovu pojedinačnog nepokretnog kulturnog dobra „Park skulptura Forma Prima u šumi Josipovac“	80 %
K3 Izrada studije izvodljivosti s analizom troškova i koristi Integriranog programa	80 %
K4 Izrada projektne prijave za provedbu Integriranog programa	80 %
K5 Izrada dokumentacije za javnu nabavu	80 %
K6 Upravljanje projektom	80 %
K7 Izrada dokumentacije za uređenje Pećine – pojedinačno nepokretno kulturno dobro „Stari grad Krapina“	80 %
K8 Izrada dokumentacije za muzejski postav u zgradi Palasa i za postav u pećini	80 %
K10 Izrada strateških dokumenata Integriranog programa	80 %

Izvor: Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava za projekte koji se financiraju iz Fondova u financijskom razdoblju 2014.-2020., Crna kraljica

Dvije godine kasnije, listopadu 2019. godine, objavljeno je da se završilo s izradom projektne dokumentacije. Ukupan trošak projekta odnosno izrade sve potrebne dokumentacije je 2.479.019,62 kn od kojih je 1.827.423,20 kn sufinancirano iz Europske unije, a 651.596,42 kn iz proračuna Grada Krapine.³⁸

Kroz operativni program Konkurentnost i kohezija izrađena je projektno-tehnička dokumentacija i odnosi se na financijsko razdoblje 2014. – 2020., dok su u ovom financijskom razdoblju, 2021. – 2027., prijavljeni projektne prijedlozi koji se odnose na realizaciju projekta. Jedna prijava podnesena je u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti, dok je druga

³⁸ Grad Krapina, Završeni projekti, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/provedeni-projekti/4072-projektna-dokumentacija-za-crnu-kraljicu> (15.04.2024.)

prijava, koja je podnesena u okviru programa Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027., u postupku evaluacije od strane nadležnih tijela.

3.6 Identificirani izazovi tijekom implementacije

U prvom završnom izvješću navedeno je da je došlo do kašnjenja u planiranom početku postupka nabave radi opsežnosti i složenosti pripreme koja obuhvaća i utvrđuje pozicije za temeljenje i smještaj upornjaka mosta unutar međa kulturno povijesne cjeline te arheološke zone, čiji je preduvjet bio realizacija nabave bez koje nije bilo moguće izraditi kvalitetan i jasan projektni zadatak u okviru dokumentacije o nabavi. Razlog kašnjenja u planiranom datumu sklapanja ugovora je u manjem kašnjenju u početku postupka nabave. Crna kraljica je projekt koji se realizira u zoni 2 arheološka lokaliteta, stoga je prilikom izrade projektne dokumentacije bilo potrebno primijeniti obvezujuće konzervatorske smjernice i važeće odredbe Zakona o gradnji i Zakona o prostornom uređenju. Navedene konzervatorske smjernice koje nisu bile predviđene u trenutku pisanja prijavnice propisivale su arheološka probna istraživanja za svaku pojedinu fazu projekta što je uključivalo adekvatno istraživanje, zaštitu i prezentaciju lokaliteta te određivanje moguće lokacije pješačkog mosta s obzirom da se radi o zaštićenom arheološkom lokalitetu te su smjernice uključivale arheološka probna istraživanja na prostoru predviđenom za pozicioniranje nosača mosta, arheološka probna istraživanja pećine, arheološka probna istraživanja glavnog prilaza te arheološka probna istraživanja krajobraznog uređenja preostalog dijela obuhvata s obzirom da je za potrebne razrade projektnog zadatka i izrade projektne dokumentacije lokalitet Stari grad podijeljen u 4 cjeline. Konzervatorske smjernice propisivale su sve pripremne radove za pećinu koji trebaju obuhvatiti geomehanička i druga istraživanja kako bi se utvrdila moguća paleontološko-arheološka vrijednost pećine. Provedba navedenih istraživanja bila je potrebna radi utvrđivanja činjeničnog zatečenog stanja pećine u smislu smjernica za izradu muzeološkog kapaciteta idejnog rješenja muzejskog postava u pećini kao i mogućnost turističkog korištenja pećine, njene zaštite i konzervacije. Propisani su bili i geotehnički istražni radovi te geotehnički elaborat mosta, ali i aktivnosti koje nisu bile predviđene u trenutku prijave projekta.³⁹

³⁹ Završno izvješće o provedbi – obrazac, Dodatak 1.5. od 30. siječnja 2019. godine

4 Metodologija i rezultati empirijskog istraživanja

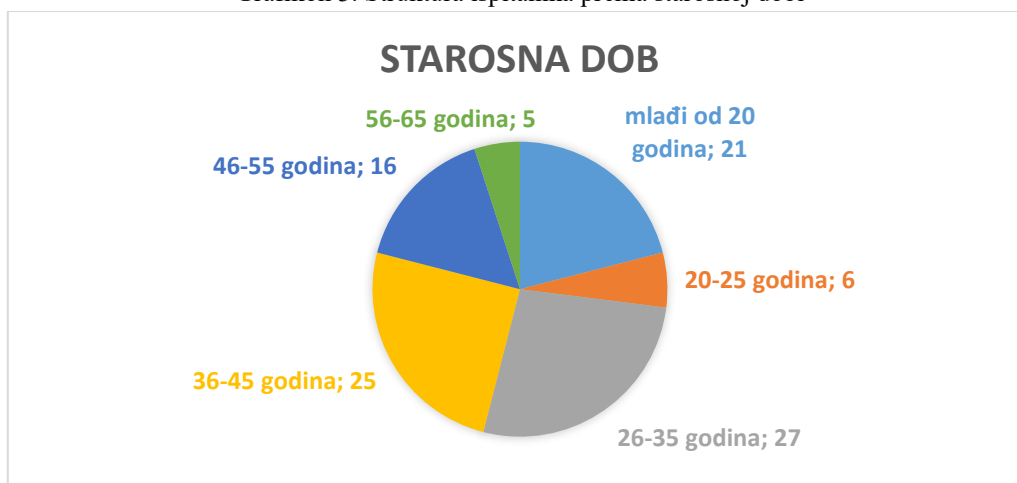
Metodologija ovog istraživanja temelji se na kvantitativnoj metodi kako bi se dobila sveobuhvatna slika turističke valorizacije kulturne baštine kroz operativni program "Konkurentnost i kohezija", s posebnim naglaskom na primjer projekta "Crna kraljica".

Cilj anketnog istraživanja je kvantificirati percepcije i stavove šire populacije o projektu "Crna kraljica" i njegovom utjecaju. Anketni upitnik je anonimn, a ispitanici su isključivo stanovnici Krapine kojima se anketni upitnik distribuirao pomoću društvenih mreža i komunikacijskih kanala (Facebook, Viber, Whatsapp, Instagram). Anketni upitnik provodio se u lipnju, a ispunilo ga je 100 ispitanika te je toliko anketa uzeto za samu analizu. Anketa je sastavljena u četiri dijela kroz koja će se uz osnovne informacije ispitanika dobiti uvid o općem mišljenju ispitanika prema fondovima Europske unije, stavovima o projektu i njegovom utjecaju. Istraživanje će pružiti i duboke uvide u proces valorizacije, njegove učinke na lokalnu zajednicu i turističku ponudu te izazove i preporuke za navedeni projekt, ali i buduće.

4.1 Osnovne informacije o ispitanicima

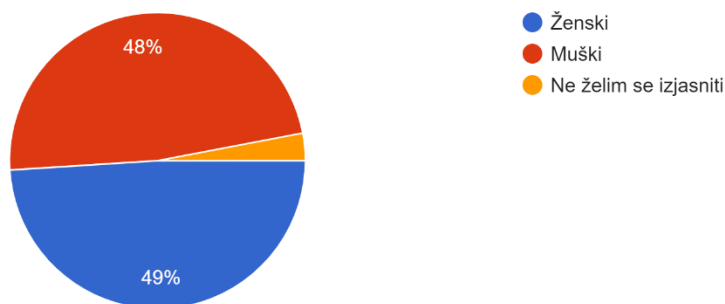
Najviše ispitanika koji su ispunili anketu starosne je dobi od 26-35 godina, a prosječna dob ispitanika je 35 godina. Zatim slijede ispitanici starosti od 36-45 godina, njih 25. dok je 21 ispitanik mlađi je od 20 godina. Ispitanika dobi od 46 do 55 godina je 16, slijedi 6 ispitanika starosne dobi od 20 do 25 godina te najmanje, njih 5, je starosne dobi od 56 do 65 godina.

Grafikon 3. Struktura ispitanika prema starosnoj dobi

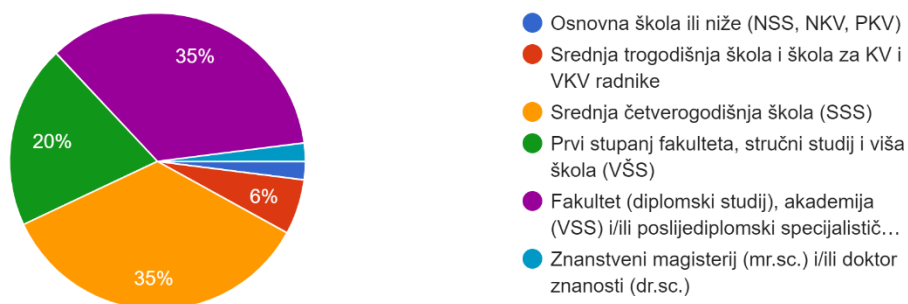
Od 100 ispitanika 49% je ženskog spola, 48 % su osobe muškog spola te 3% njih se nije izjasnilo.

Grafikon 4. Struktura ispitanika prema spolu

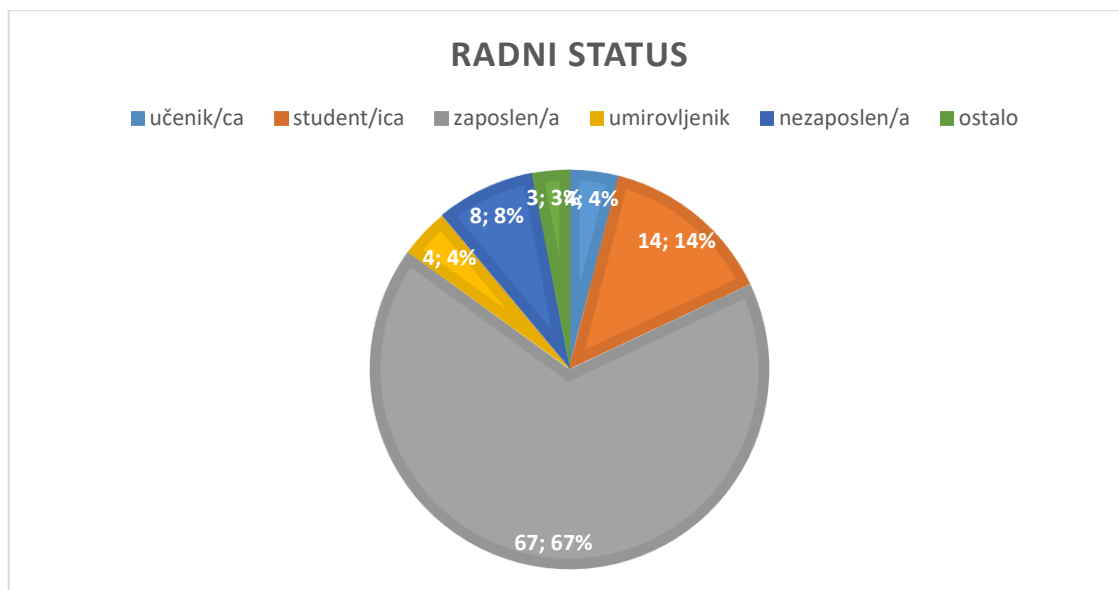
Među ispitanicima najviše je, tj. jednako onih sa završenom srednjom četverogodišnjom školom (SSS) i visokom stručnom spremom. Slijede ispitanici sa višom stručnom spremom, 20%, dok je srednju trogodišnju školu završilo njih 6%. Jednaki broj ispitanika, njih 2%, ima završenu samo osnovnu školu i znanstveni magisterij.

Grafikon 5. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja

Što se tiče radnog statusa, 67% ispitanika je zaposleno dok je 8% njih nezaposleno. Među ispitanicima svega 14 njih su studenti, slijede umirovljenici, njih 4, te isto toliko učenika. Ostalih (vlasnik trgovačkog društva i sl.) je 3%.

Grafikon 6. Struktura ispitanika prema radnom statusu

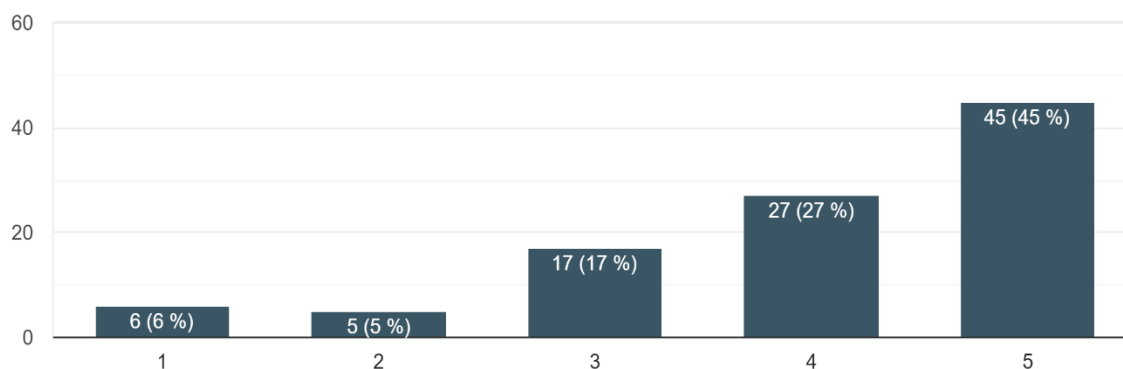

4.2 Odnos stanovnika prema Europska unija i fondovima EU

U idućem odjeljku ankete trebalo je na ljestvici od 1 do 5 označiti u kojoj se mjeri se ispitanici slažu sa navedenim tvrdnjama, pri čemu je: 1 - uopće se ne slažem, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - niti se slažem, niti se ne slažem, 4 - uglavnom se slažem i 5 - u potpunosti se slažem.

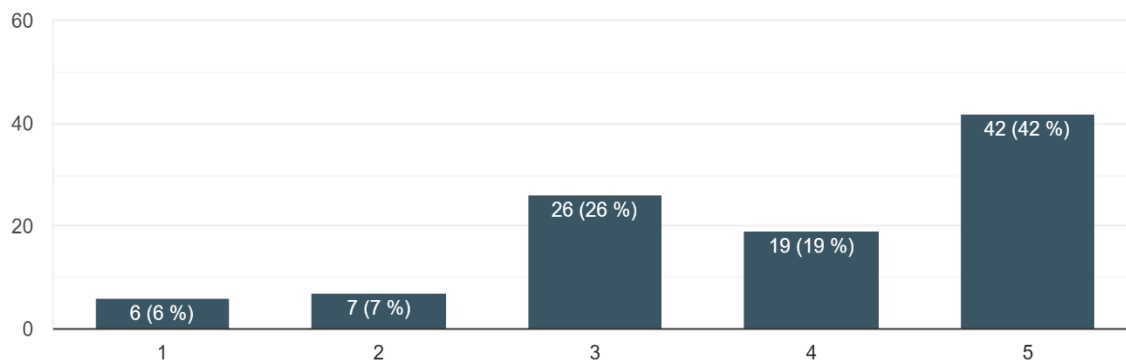
Najviše ispitanika, 45%, se u potpunosti slaže s prvom tvrdnjom odnosno da projekti financirani iz EU fondova značajno doprinose razvoju infrastrukture u Krapini. Značajan broj ispitanika, njih 17, nema konkretno mišljenje o navedenoj tvrdnji odnosno označili su je s 3.

Grafikon 7. Projekti financirani iz EU fondova značajno doprinose razvoju infrastrukture u Krapini

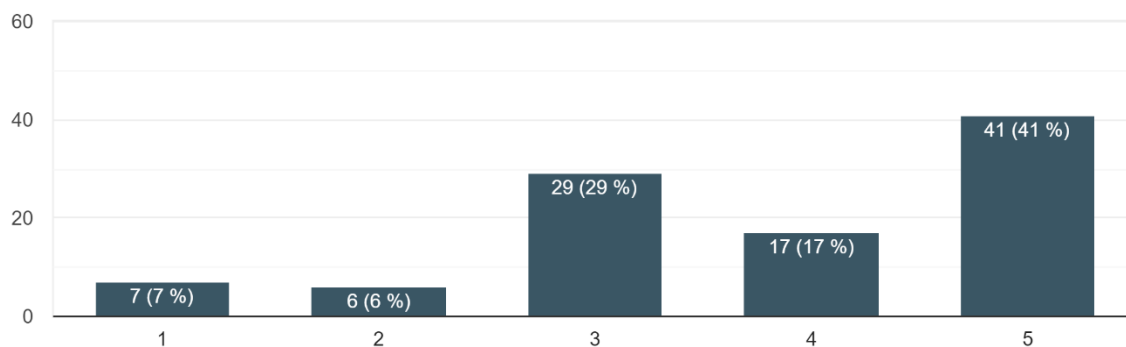
Nadalje, 42 ispitanika u potpunosti se složili tvrdnjom da lokalna vlast transparentno koristi sredstva iz EU fondova za projekte u Krapini. Kod ove tvrdnje, njih 26 nema konkretno mišljenje dok se 6 ispitanika uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Grafikon 8. Lokalna vlast transparentno koristi sredstva iz EU fondova za projekte u Krapini

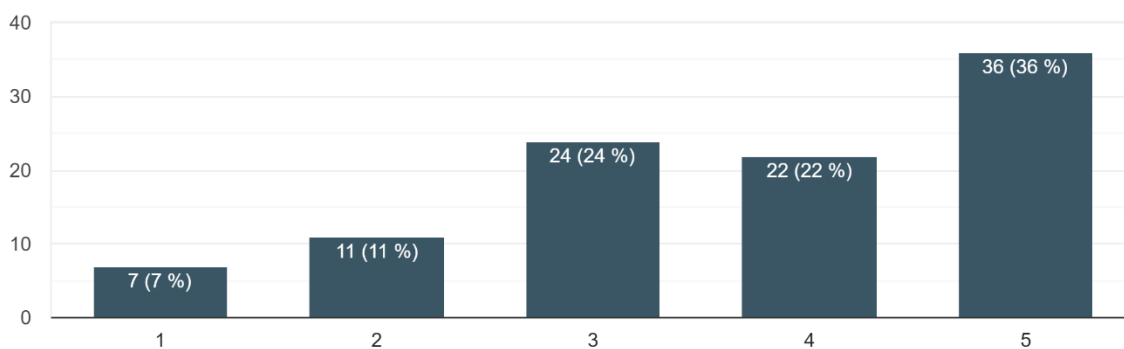
U skorom istom broju odgovoreno je i na iduću tvrdnju odnosno 41 ispitanik u potpunosti se slaže da lokalna vlast učinkovito upravlja projektima financiranim iz EU fondova. Njih 17 se uglavnom slaže, 6 se uglavnom ne slaže te se njih 7 uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom. Konkretno mišljenje ovaj put nema 29 ispitanika koji se niti ne slažu niti slažu.

Grafikon 9. Lokalna vlast učinkovito upravlja projektima financiranim iz EU fondova

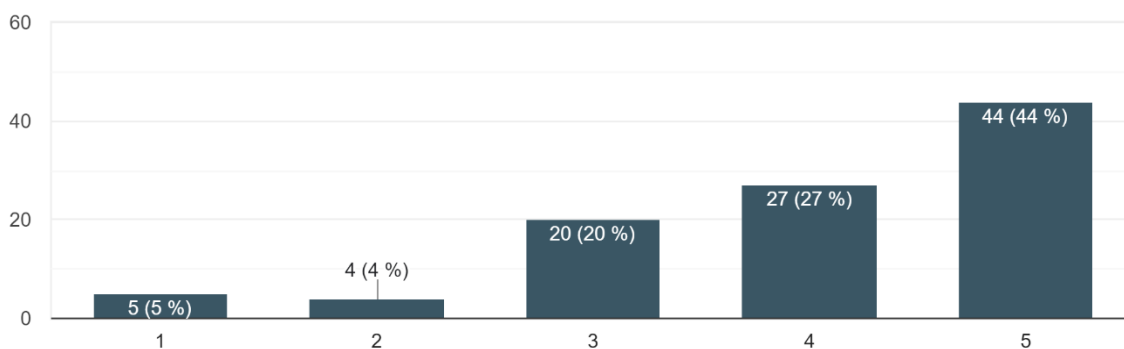
Da projekti financirani iz EU fondova stvaraju nova radna mjesta u Krapini smatra 36 ispitanika koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slaže, uglavnom se slaže 22 ispitanika, njih 24 se nit slaže niti ne slaže, 11 ih se uglavnom ne slaže i kao kod prethodne tvrdnje, njih 7 se uopće ne slaže.

Grafikon 10. Projekti financirani iz EU fondova stvaraju nova radna mjesta u Krapini

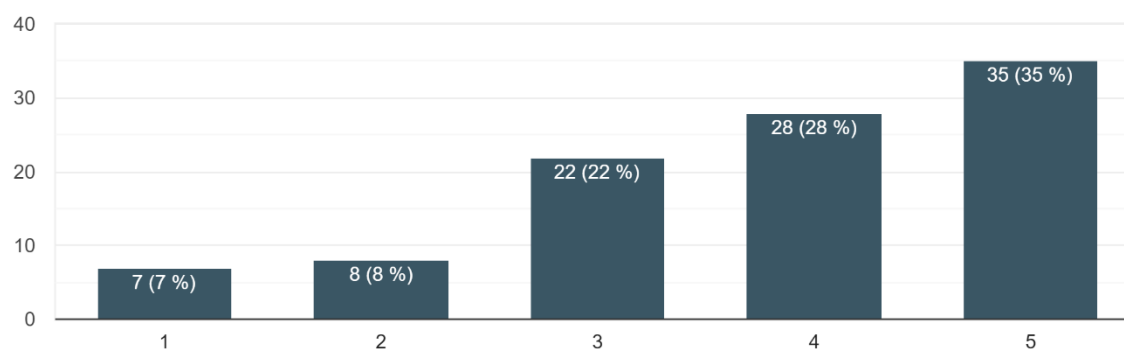
Nešto više ispitanika nego u prethodnim tvrdnjama slaže se da projekti financirani iz EU fondova pridonose očuvanju kulturne baštine Krapine. Tako se u potpunosti tvrdnjom slaže 44 ispitanika dok se njih 27 uglavnom slaže. 20 ispitanika reklo je da se niti ne slaže niti slaže, 4 ih se uglavnom ne slaže i svega 5 da se uopće ne slaže.

Grafikon 11. Projekti financirani iz EU fondova pridonose očuvanju kulturne baštine Krapine

Da EU fondovi utječu na kvalitetu života u Krapini u potpunosti smatra 35 ispitanika, dok se njih 28 uglavnom slaže. S tvrdnjom se uopće ne slaže njih sedam, 8 ih se uglavnom ne slaže te njih 22 nema konkretno mišljenje odnosno niti se slažu niti se ne slažu.

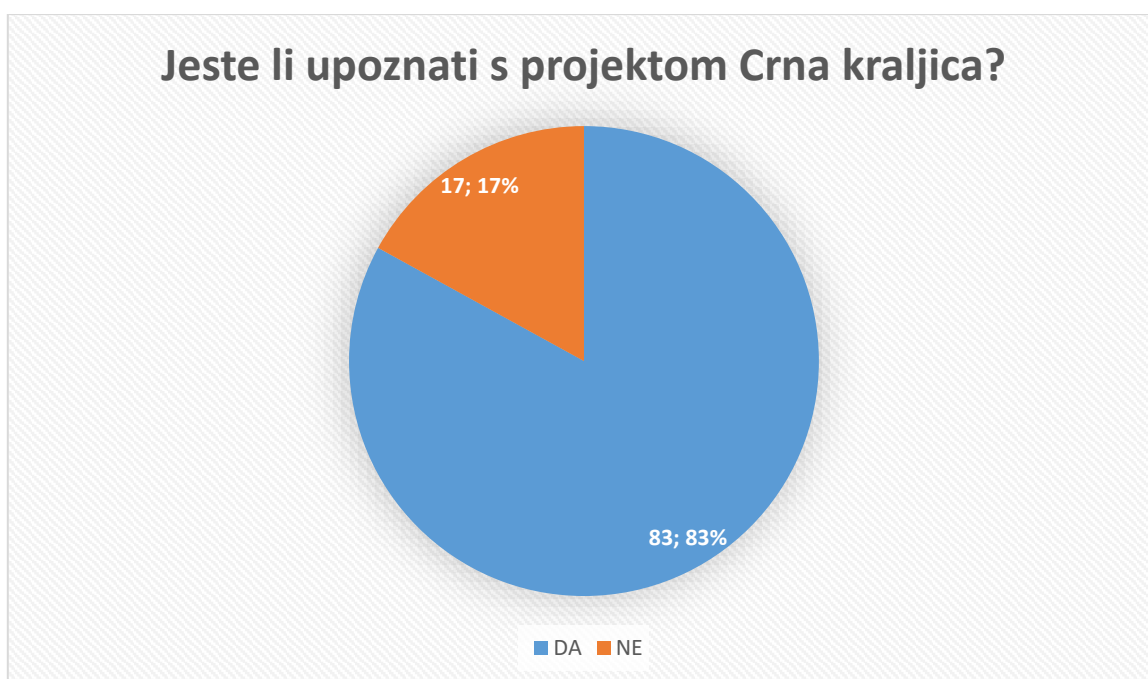
Grafikon 12. EU fondovi su utjecali na kvalitetu života u Krapini

4.3 Stavovi o projektu Crna kraljica

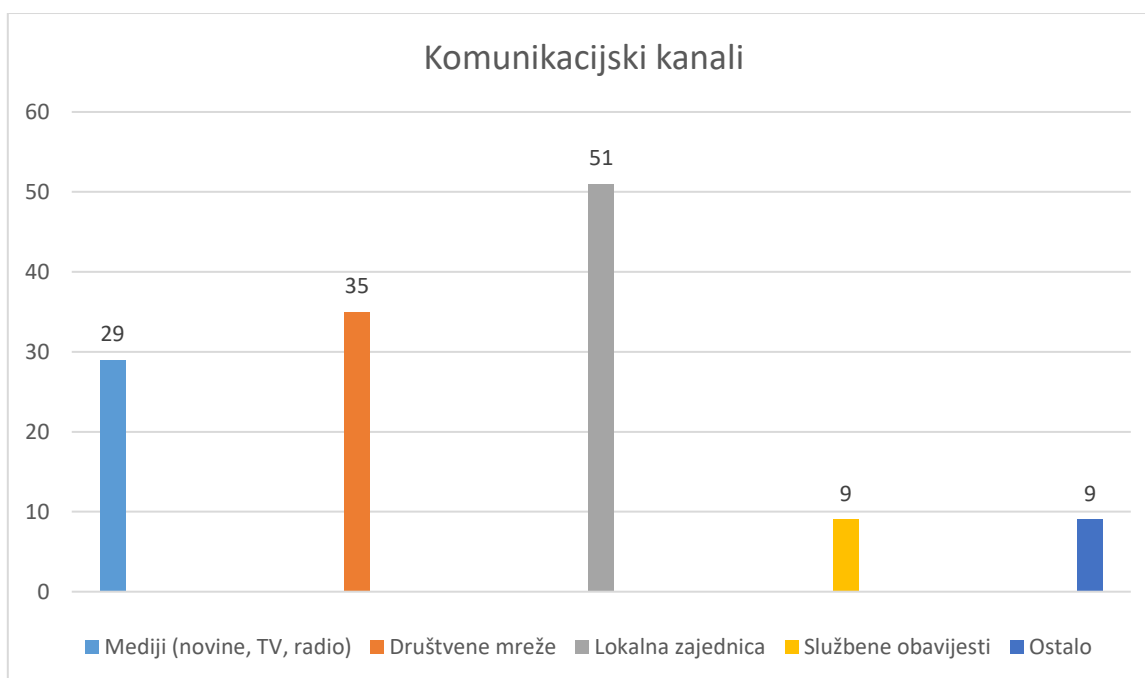
S obzirom da se anketa odnosila na isključivo stanovnike grada Krapine iznenađujući je podatak da 17% ispitanika nije upoznato s projektom Crna kraljica dok je 83% ispitanika upoznato s projektom, odnosno čuli su za njega.

Grafikon 13. Informiranost ispitanika o projektu Crna kraljica

Na otvoreno pitanje kojim se traži podatak ispitanika kako su saznali za projekt Crna kraljica nisu odgovorili svi, već njih 90, a moglo se odabrati više ponuđenih odgovora. Tako je 51 odgovor bio da su ispitanici saznali putem lokalne zajednice (prijatelji, susjedi, posao, škola), preko društvenih mreža zabilježeno je 35 odgovora te putem medija njih 29. Službene obavijesti (plakati, letci) označeno je svega 9 puta dok je ostalih odgovora ili onih koji nisu upoznati s projektom bilo također 9.

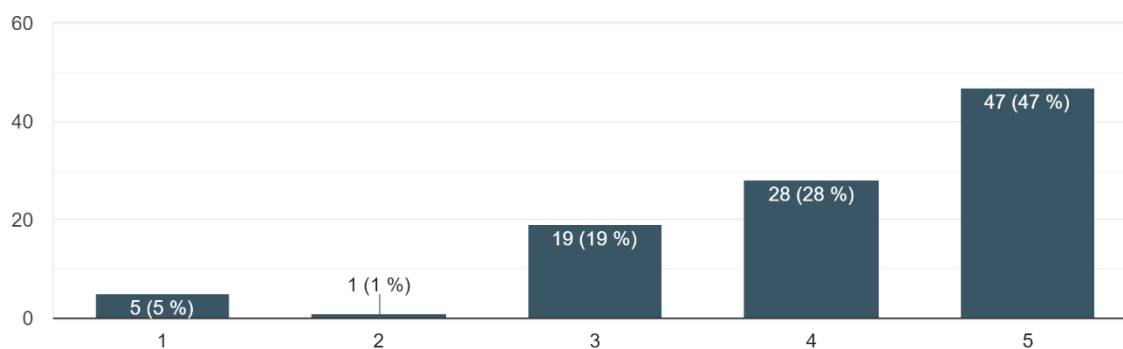
Grafikon 14. Komunikacijski kanali projekta Crna kraljica

Za razvoj grada Krapine projekt Crna kraljica vrlo je važan za 47 ispitanika, važnim ga smatra njih 28 dok je neutralnih 19 ispitanika. Da je ovaj projekt nevažan smatra samo jedan ispitanik, a čak njih 5 smatra da je Crna kraljica vrlo nevažan projekt u Krapini.

Grafikon 15. Ocjena važnosti projekta za razvoj grada Krapine

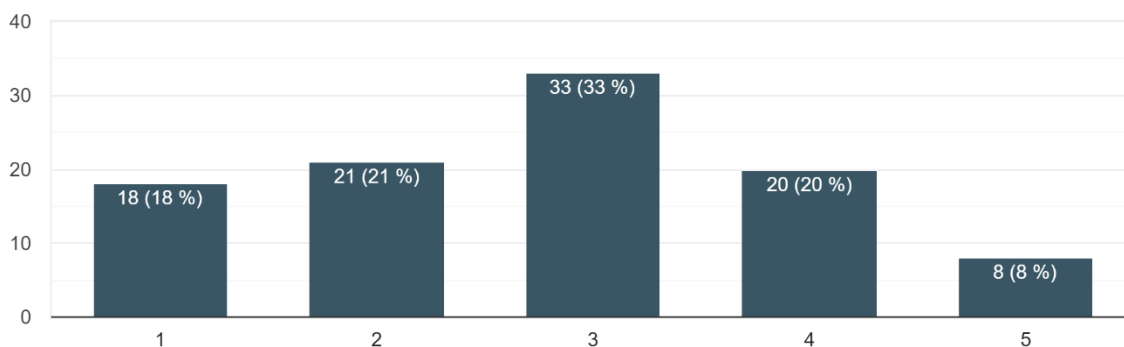
Kako ocjenjujete važnost ovog projekta za razvoj grada Krapine? 1 - vrlo nevažan, 2 - nevažno, 3 - neutralno, 4 - važno, 5- vrlo važan
100 odgovora

Što se tiče napretka projekta, situacija u odgovorima ispitanika se znatno mijenja. Odličnu ocjenu 5, odnosno da su vrlo zadovoljni projektom reklo je svega 8 ispitanika, no zadovoljnih ima 20 što malo popravlja situaciju. Neutralnih ispitanika je 33, nezadovoljnih 21 te vrlo nezadovoljnih 18.

Grafikon 16. Ocjena zadovoljstva s napretkom projekta

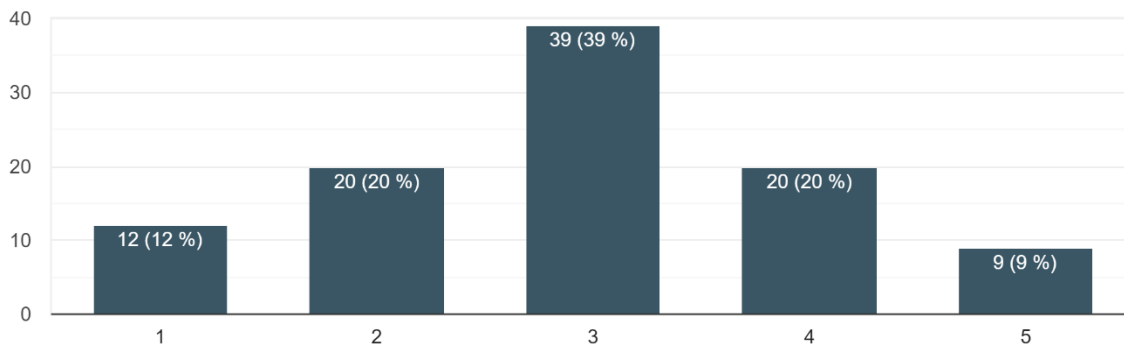
Koliko ste zadovoljni napretkom projekta? 1 - vrlo nezadovoljan/na, 2 - nezadovoljan/na, 3 - neutralan/na, 4 - zadovoljan/na, 5 - vrlo zadovoljan/na
100 odgovora

S zadovoljstvom provedbe projekta situacija je dosta slična kao i s napretkom Crne kraljice. Vrlo zadovoljnih ima 9, zadovoljnih 20 dok je neutralnih ispitanika je 39. Nezadovoljnih ispitanika je 20, a vrlo nezadovoljnih 12.

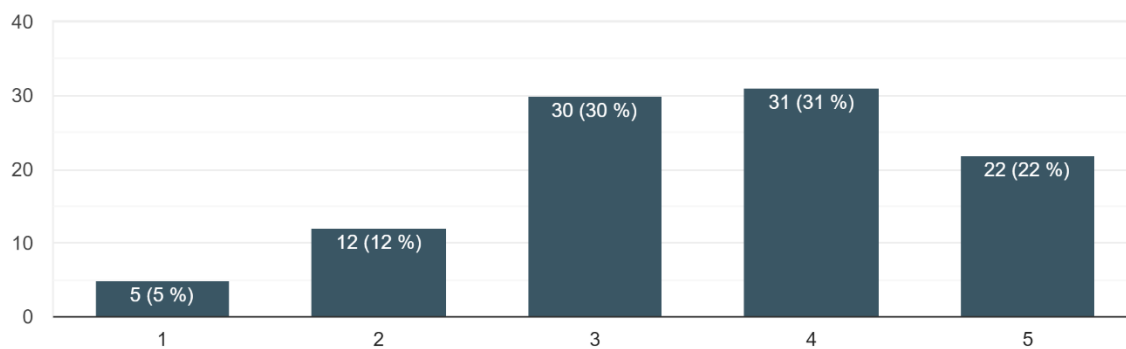
Grafikon 17. Ocjena zadovoljstva s provedbom projekta

Koliko ste zadovoljni provedbom projekta? 1 - vrlo nezadovoljan/na, 2 - nezadovoljan/na, 3 - neutralan/na, 4 - zadovoljan/na, 5 - vrlo zadovoljan/na
100 odgovora

Da je projekt Crna kraljica vrlo transparentan misli 22 ispitanika, a ocjenu 4-transparentno dalo je njih 31. Neutralnih ispitanika bilo je 30 dok njih 12 misli da je netransparentan te njih 5 da je vrlo netransparentan.

Grafikon 18. Ocjena transparentnosti projekta

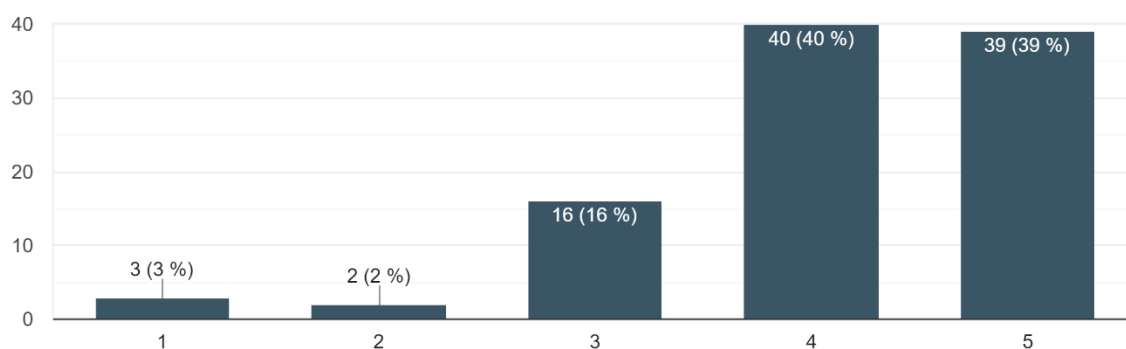
4.4 Utjecaj projekta i sudjelovanje građana

Što se tiče utjecaja projekta Crna kraljica na kvalitetu života u Krapini, od 100 ispitanika njih 39 smatra da će projekt utjecati vrlo pozitivno te njih 40 da će utjecati pozitivno. 16 ispitanika je neutralnih, dvoje misli da će projekt utjecati negativno te troje da će utjecati vrlo negativno.

Grafikon 19. Ocjena utjecaja projekta na kvalitetu života u Krapini

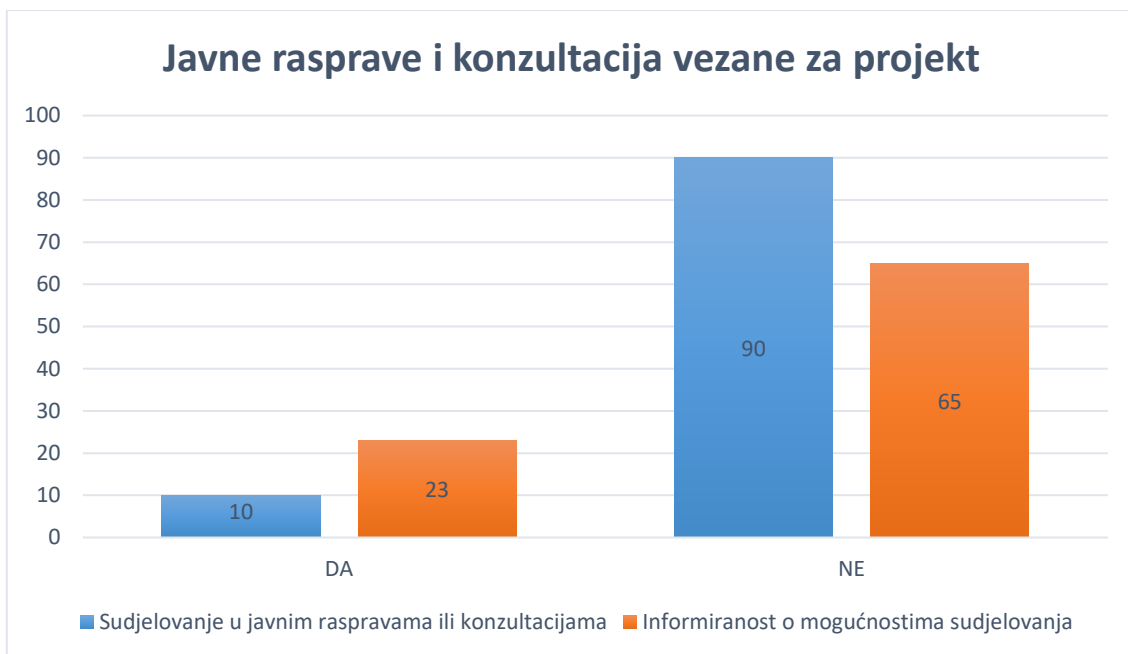
Kako mislite da će ovaj projekt utjecati na kvalitetu života u Krapini? 1 - vrlo negativno, 2 - negativno, 3 - neutralno, 4 - pozitivno, 5 - vrlo pozitivno

100 odgovora

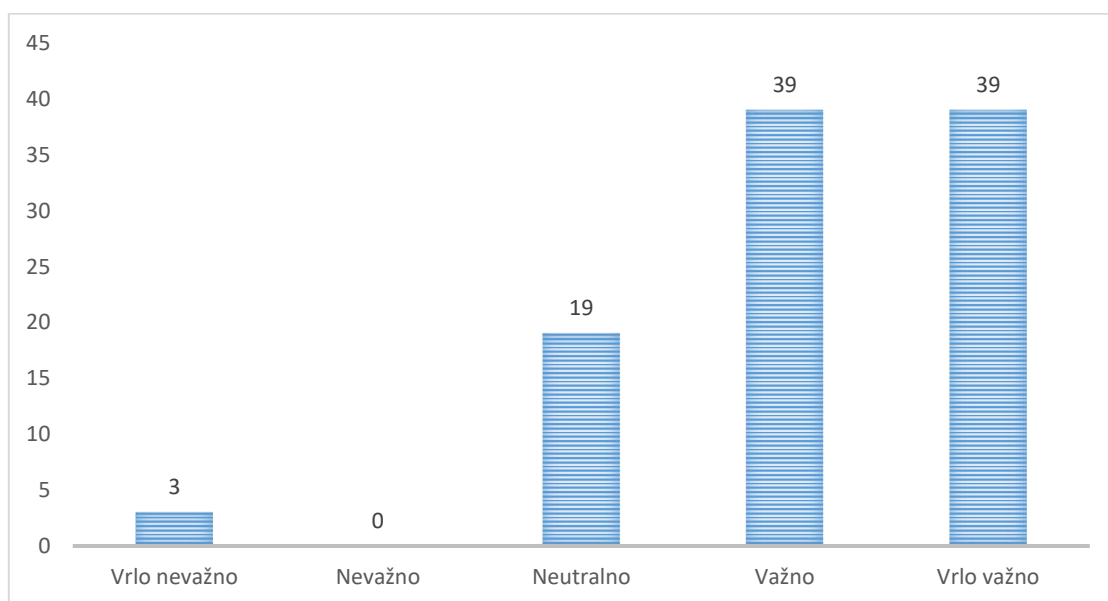
U javnim raspravama ili konzultacijama vezanim za projekt sudjelovalo je svega 10 ispitanika, a informiranih o mogućnostima sudjelovanja bilo je samo njih 26,10%.

Grafikon 20. Postotak sudjelovanja u javnim raspravama/konzultacijama i informiranost ispitanika o istome

Podatak iz grafikona 20. vrlo je važan za lokalnu vlast s obzirom da 78 ispitanika smatra da je važno uključivanje građana u planiranje i provedbu ovakvih projekata. Njih 19 je neutralno, a svega troje misli da je uključivanje građana vrlo nevažno.

Grafikon 21. Ocjena važnosti uključivanja građana u planiranje i provedbu projekata

Na otvoreno pitanje kojim se traži da ispitanici navedu pozitivne promjene koje očekuju od projekta odgovorilo je svega njih 65. Odgovori se odnose na razvoj turizma i turističkih atrakcija, promidžbu grada, rast prihoda od turizma te razvoj drugih turističkih sadržaja odnosno povećanje turističke ponude koja je gradu zaista potrebna. Na pitanje o potencijalnoj opasnosti ili izazovu koji donosi projekt odgovorilo je 62 ispitanika, a zabrinutost stanovnika je većinom oko izgradnje visećeg mosta u koji očito neki nisu toliko sigurni. Manji broj ispitanika odgovorio je da vide opasnost u nedostatku financijskih sredstva te ih brine da li će se projekt uopće završiti što je opravdani strah s obzirom na dugotrajnost provedbe projekta. Također, 80 ispitanika ostavilo je komentar ili prijedlog za navedeni projekt. Uglavnom su odgovorili bili da komentara nema ili da projekt predugo traje, ali i da bi nadležna ministarstva trebala ubrzati proces za dobivanje sredstava potrebnih za realizaciju projekta. Dio odgovora se odnosilo i na prijedloge za povećanje turističke ponude poput otvaranja restorana, kafića, hotela te uređenje okoliša i veća ponuda za djecu i mlade.

Zaključak

Kulturna baština igra ključnu ulogu u razvoju turističkih destinacija, pružajući jedinstvenu priliku za povezivanje povijesti, tradicije i lokalnog identiteta s globalnim turističkim tokovima. Turistička valorizacija kulturne baštine omogućava očuvanje i promociju lokalnih kulturnih resursa, istovremeno doprinoseći ekonomskom razvoju i jačanju društvene kohezije. No, da bi se postigla dugoročna održivost, potrebno je pažljivo uravnotežiti potrebe očuvanja kulturnih dobara s turističkim razvojem.

Upravo operativni program Konkurentnost i kohezija predstavlja ključan instrument za jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije u Hrvatskoj kroz korištenje sredstava Europske unije. Kroz podršku inovativnim projektima u područjima poput energetike, zaštite okoliša i turizma, program pridonosi stvaranju uvjeta za održivi rast i ravnomjeran razvoj. Ipak, njegova uspješnost ovisi o učinkovitom korištenju sredstava, dobroj suradnji dionika i kontinuiranom praćenju i prilagođavanju projektnih aktivnosti prema lokalnim potrebama i globalnim trendovima.

Projekt Crna kraljica demonstrirao je značajne prednosti i potencijale kulturne valorizacije za razvoj turizma, koji će uključivati povećanje broja posjetitelja, stvarati novih radnih mjesta te očuvanje i promociju lokalne kulturne baštine. Osim toga, kroz primjer "Crne Kraljice" jasno je pokazano kako učinkovito upravljanje i korištenje EU fondova može poslužiti kao katalizator za održivi regionalni razvoj. Iako je projekt pokazao mnoge prednosti, identificirani su i određeni izazovi. Ključni izazovi uključuju potrebu za kontinuiranim praćenjem i evaluacijom projekata, kako bi se osigurala dugoročna održivost i prilagodba promjenjivim uvjetima na tržištu. Provedena anketa pružila je dragocjen uvid u percepciju lokalnog stanovništva o njegovoj vrijednosti i utjecaju. Rezultati ankete ukazuju na opće pozitivne reakcije, pri čemu je većina ispitanika prepoznala značaj projekta za očuvanje i promociju kulturne baštine, kao i za razvoj lokalnog turizma. Ispitanici su istaknuli kako projekt doprinosi jačanju lokalnog identiteta, obogaćivanju turističke ponude i povećanju prepoznatljivosti destinacije. Međutim, neki sudionici su ukazali na potrebu za daljnjim unaprjeđenjem infrastrukture i promotivnih aktivnosti kako bi se postigao još veći turistički potencijal. Ovi rezultati potvrđuju uspješnost dosadašnjih napora, ali i naglašavaju važnost daljnjeg rada na unapređenju projekta.

Na temelju provedenog istraživanja, preporučuje se daljnje unapređenje infrastrukturnih kapaciteta, bolja promocija projekta te dodatna istraživanja i razvoj sličnih projekata. Osim toga, važno je jačati kapacitete lokalnih zajednica kroz edukativne programe i poticati inovativne pristupe u promociji kulturne baštine.

Zaključno, projekt "Crna Kraljica" predstavlja primjer uspješne turističke valorizacije kulturne baštine kroz EU fondove, pružajući inspiraciju i smjernice za buduće inicijative koje teže povezivanju kulturnog nasljeđa i turističkog razvoja, a ovaj rad naglašava važnost kontinuiranog praćenja i evaluacije projekata kako bi se osigurala dugoročna održivost i prilagodba promjenjivim uvjetima na tržištu.

Bibliografija

Knjige:

- Jelinčić, D. A.; *Abeceda kulturnog turizma*, 2008., Meandarmedia, Zagreb
- Marasović, T.; *Kulturna baština*, 2001., Veleučilište, Split
- Gredičak, T.; *Kulturna baština u funkciji turizma*, 2008., Acta Turistica Nova, 196- 218
- Jelinčić, D.A.; *Kultura u izlogu*, 2010.
- Jelinčić, D.A.; *Turizam vs. identitet globalizacija i tradicija*, 2006., Zagreb, 161-183.

Članci i publikacije:

- Slunjski, R. (2017). Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine. *Podravina*, 16 (31), 163-172., preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/190710> (01.05.2024.)
- Izvješće nakon provedbe projekta, Dodatak 1.6., 24. lipnja 2024. (23.07.2024.)
- Završno izvješće o provedbi – obrazac, Dodatak 1.5. od 30. siječnja 2019. godine (23.07.2024.)
- Poziv na dostavu projektnih prijedloga „Priprema i provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine“, prijavni obrazac B, od 8. ožujka 2016. godine (23.07.2024.)
-

Internet izvori:

- Barbara Celjska. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. preuzeto sa: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/barbara-celjska> (15.04.2024.)
- Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/programi-unije/> (01.04.2024.)
- Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (01.04.2024.)
- Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (01.04.2024.)
- Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/program-konkurentnost-i-kohezija-2021-2027/> (01.04.2024.)
- Europski strukturni i investicijski fondovi, preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/komunikacija-informiranje-i-vidljivost-eu-projekata-u-razdoblju-2021-2027/> (01.04.2024.)

- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2014. i 2015. godinu, preuzeto sa: https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/GIP_2015_SFC-FINAL_hr.pdf (01.04.2024.)
- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2016. godinu, preuzeto sa: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/SA%C5%BDETAK-ZA-GRA%C4%90ANE.pdf> (01.04.2024.)
- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2017. godinu, preuzeto sa: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2019/02/Godi%C5%A1nje-izvje%C5%A1%C4%87e-o-provedbi-OPKK-2017.-1.pdf> (01.04.2024.)
- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2014. i 2015. godinu, preuzeto sa: https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/GIP_2015_SFC-FINAL_hr.pdf (01.04.2024.)
- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2016. godinu, preuzeto sa: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2018/03/SA%C5%BDETAK-ZA-GRA%C4%90ANE.pdf> (01.04.2024.)
- Godišnje izvješće o provedbi Operativnog programa “Konkurentnost i kohezija” za 2017. godinu, preuzeto sa: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2019/02/Godi%C5%A1nje-izvje%C5%A1%C4%87e-o-provedbi-OPKK-2017.-1.pdf> (01.04.2024.)
- Grad Krapina, Projekt „Crna kraljica“, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/2964-projekt-crna-kraljica> (15.04.2024.)
- Grad Krapina, Završeni projekti, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/provedeni-projekti/4072-projektna-dokumentacija-za-crnu-kraljicu> (15.04.2024.)
- Grad Krapina, Projekt „Crna kraljica“, preuzeto sa: <https://www.krapina.hr/crna-kraljica/2872-grad-krapina-potpisao-sa-ministarstvom-regionalnoga-razvoja-i-fondova-europske-unije-ugovor-o-dodjeli-bespovratnih-sredstava-za-projekt-crna-kraljica> (15.04.2024.)
- Magic-croatia.hr, preuzeto sa: <https://magic-croatia.hr/popis-materijalne-i-nematerijalne-bastine-pod-unesco-om-u-hrvatskoj/> (10.05.2024.)

- Ministarstvo kulture i medija, preuzeto sa: [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%202023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)) (10.05.2024.)
- Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020., preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2023/01/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-HR.pdf> (01.04.2024.)
- Otvoreni poziv na dostavu projektnih prijedloga (bespovratna sredstva), preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/natjecaji/priprema-i-provedba-integriranih-razvojnih-programa-temeljenih-na-obnovi-kulturne-bastine/> (05.09.2024.)
- Program Konkurentnost i kohezija 2021.-2027. (odobreni dokument), preuzeto sa: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2022/11/PPK-2021-2027.pdf> (01.04.2024.)
- Turistička zajednica Varaždinske županije, preuzeto sa: <https://turizam-vzz.hr/ponuda/100dvoraca/832-stari-grad-krapina> (15.04.2024.)
- Turistička zajednica Varaždinske županije, preuzeto sa: <https://turizam-vzz.hr/ponuda/100dvoraca/832-stari-grad-krapina> (15.04.2024.)

Popis ilustracija

Slike:

Slika 1. Obitelj krapinskog pračovjeka

Slika 2. Logotip – OP Konkurentnost i kohezija

Slika 3. Amblem Europske unije

Slika 4. Stari grad Krapina

Slika 5. Nacrt ideje projekta Crna kraljica

Slika 6. Intenzitet potpore za ulaganje u lokalne infrastrukture prema komponentama

Slika 7. Intenzitet potpore za investicijske potpore prema komponentama

Tablice:

Tabela 1. Alokacija sredstava po prioritetnim osima

Tabela 2. Raspodjela sredstava prema prioritetima

Tabela 3. Kulturno-povijesne znamenitosti Krapine

Tabela 4. Broj dolazaka i noćenja turista od 2019. do 2023. godine

Tabela 5. Statistika broj noćenja / broj kreveta za period 2012. -2024.

Tabela 6. Ostvareni specifični pokazatelji prve faze projekta

Tabela 7. Daljnji tijek projekta „Crna kraljica“

Tabela 8. Intenzitet potpore za ulaganje u lokalne infrastrukture prema komponentama

Tabela 9. Intenzitet potpore za investicijske potpore prema komponentama

Grafikoni:

Grafikon 1. Pregled provedbe operativnog programa

Grafikon 2. Vremenski tijek projekta

Grafikon 3. Struktura ispitanika prema starosnoj dobi

Grafikon 4. Struktura ispitanika prema spolu

Grafikon 5. Struktura ispitanika prema stupnju obrazovanja

Grafikon 6. Struktura ispitanika prema radnom statusu

Grafikon 7. Projekti financirani iz EU fondova značajno doprinose razvoju infrastrukture u Krapini

Grafikon 8. Lokalna vlast transparentno koristi sredstva iz EU fondova za projekte u Krapini

Grafikon 9. Lokalna vlast učinkovito upravlja projektima financiranim iz EU fondova

Grafikon 10. Projekti financirani iz EU fondova stvaraju nova radna mjesta u Krapini

Grafikon 11. Projekti financirani iz EU fondova pridonose očuvanju kulturne baštine Krapine

Grafikon 12. EU fondovi su utjecali na kvalitetu života u Krapini

Grafikon 13. Informiranost ispitanika o projektu Crna kraljica

Grafikon 14. Komunikacijski kanali projekta Crna kraljica

Grafikon 15. Ocjena važnosti projekta za razvoj grada Krapine

Grafikon 16. Ocjena zadovoljstva s napretkom projekta

Grafikon 17. Ocjena zadovoljstva s provedbom projekta

Grafikon 18. Ocjena transparentnosti projekta

Grafikon 19. Ocjena utjecaja projekta na kvalitetu života u Krapini

Grafikon 20. Postotak sudjelovanja u javnim raspravama/konzultacijama i informiranost ispitanika o istome

Grafikon 21. Ocjena važnosti uključivanja građana u planiranje i provedbu projekata